DOMINICI GULIELMINI

PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS

In Patavino Lyceo Medicinæ Theoricæ Profeſſore Primario

EXERCITATIO

De Idearum vitiis correctione & uſu ad ſtatuendam & inquirendam Morborum Naturam.

PATAVII

M. DCC VII.

Apud Joſephum Corona.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE IDEARUM VITIIS

CORRECTIONE ET USU

AD STATUENDAM ET INQUIRENDAM MORBORUM NATURAM.

Cum in hac rerum Univerſitate, quam Mundum dicimus, plurima corporum illam componentium appareat diverſitas, opus fuit primis ejus obſervatoribus ad ſingula diſtinguenda, advertere, quid in quolibet foret, quod unius cujuſque faceret differentiam. Facile fuit procul dubio percipere, radices diverſitatum non eſſe niſi affectiones illas, quibus corpus aliquod in ſuo eſſe ultimò determinatur; quòd enim harum una uni ſubjecto, non alteri; quòd eadem uni unâ ratione, alteri alterâ, inſit, id ſicuti facit diſſimilitudinem, ita in cauſa eſt; ut percipiamus diverſitatem: Idipſum de affectionibus ipſis, tùm abſolutis, tùm relativis, tùm poſitivis, tùm negativis, pariterque de actionibus, &

Digitized by Google

poteſtatibus eas reſpicientibus, accidit; quippè & hæ comparatæ, diſconvenire deprehenduntur per alias affectiones ſimpliciores, quarum, ſi ab invicem differentiæ radicem ſcruteris adhuc, planè reperies, non in alio conſiſtere niſi in hoc, quòd attributa unius non ſint attributa alterius. Ex hac rerum, affectionum, attributorumque diverſitate, orta apud homines, loquendi facultate à Deo Creatore donatos, diverſorum nominum, verborumque neceſſitas, quibus ea, quæ diſſimilia ſunt exprimerent; & ad normam neceſſitatis, inventio, & conſtitutio ſermonis, in quo ejuſdem nationis Homines tacitâ quâdam, & fortunatâ conſenſione tandem aliquando convenere.

2. Porrò ſermonis illud videtur eſſe principium, & fundamentum, quòd ſicuti vox quælibet ſuggeritur ab idea, quam loquens mente habet in proferendo, ita prolata, & audita ſimilem excitat in mente audientis, adeò ut ex plurium vocum concinna diſpoſitione, animi conceptus integri facilè ex uno in alterum tranſferantur; cujus mirabilis effectus tres tantùm ſunt cauſæ: Prima, diſpoſitio in corpore humano ad diverſas voces articulandas; altera, mens idearum formatrix, aut ſponte, aut ad normam auditæ vocis; & poſtrema, conſenſus hominum in eadem voce, conceptæ, vel concipiendæ ideæ affictа: Artificium

cium ſanè, planè divinum, niſi in illud vitia irrepſiſſent quàm plura, quorum tamen præcipua ſunt.

3. Primò, quòd non omnibus vocibus claræ, & diſtinctæ ideæ correſpondeant ut deceret; licèt enim voces medium ſint quoddam inter ideas colloquentium, nulla tamen neceſſitas cogit, ut quæ idea ſuggerit loquenti vocabulum, omninò ſimilis ſit ei, quæ ſuggeritur per illud idem audienti (neque enim ad ſtabiliendam vocum cum ideis correſpondentiam concilium aliquod inter homines initum eſt) ſed ſufficit, ut loquens & audiens, per idem nomen, per diverſas licèt ideas, in idem conſentiant objectum; hinc idearum orta confuſio, & incerta ſæpè numero rem advertentibus nominum ſignificatio.

4. Præterea cum pro ſingulis quæ intelliguntur, propria, aut non ſuppetant, aut non conſtituta ſint vocabula, cogimur, aut verborum circuitibus, aut metaphoricis translatis rem, ſi non exprimere, ſaltem adumbrare; & quod pejus, ſponte in hæc vitia ruunt homines, aut eloquentiæ œſtro, aut falſa quadam ſpecie venuſtatis, & concinnitatis allecti, quâ ſuadentur id eſſe perfectiùs, & nobiliùs prolatum, non quod per conſuetas, ideoque magis acceptas & proprias, aut voces, aut loquendi formulas dicitur, ſed quod longiùs à vulgi

conſuetudine ſemotum phraſes peregrinas, voceſque tropologicas (vitia neſcio quo fato in lepores virtuteſque mutata) in ſuis expreſſionibus accerſit; quibus quàm incertæ reſpondeant in mentibus hominum ideæ, quiſque in ſe ipſo experiatur.

5. Inſuper cum vocabula, non modo ſint medium quoddam inter ideas colloquentium, ſed præterea medium locum obtineant inter ideas & earum objecta; hinc neceſſe eſt in uſu ſermonis, *ut ab idea veluti fluat nomen*, & *nomen exinde dirigatur ad objectum per illam repræſentatum*; propterea vocabula, ſigna quædam ad placitum ſunt relationem habentia cùm ad ideam, tùm ad ejus objectum, quorum utrumque ſignificant; quemadmodum enim prolatum nomen indicium eſt ideæ, quam proferens mente habet, ita & indicat objectum ab ea annotatum. Veruntamen non eadem ſemper eſt no[illegible] in ſignificando certitudo tùm reſpectu ob[illegible]m *reſpectu ideæ*; aliquando eteni[illegible]gnificatione dirigitur ad objectu[illegible]eam; aliquando certiùs [illegible]bjectum, & aliquando [illegible]ertitudine fertur in [illegible]id[illegible] per vocem *homo*, [illegible]dea præciſa deter[illegible]*m* dicit, omninò [illegible]it, qui Tullium,

&Vir-

& Virgilium homines dicet, ſed interrogatus cur Tullium hominem dicat, reſpondebit fortaſſe quia in eo ſimilitudinem agnoſcit cum cæteris, quos homines dici audivit; Rurſus verò ſi perconteris cur & cæteri, homines dicantur, hærebit procul dubio, incertus, an à figura, an ab alia aliqua corporis ſenſibili proprietate, an verò à facultate ſentiendi, & ratiocinandi, denominationis hauriat fundamentum. E converſo, quænam ſit idea circuli noverit apertiſſimè Geometra, v. *figura plana unicâ lineâ contenta, in qua qui à centro ſunt radii, omnes ſunt æquales*, & ab hoc non diſconveniet quiſpiam; ſed interrogatus; an papiro, circulo ſimilis deſcripta figura, circulus ſit; dubitabit ſanè an linea illam complectens ſit una, potiùs quàm plures, dantur enim poligona, quæ nullo ſenſu diſcriminantur à circulo; an omnes radii exactam habeant inter ſe æqualitatem, dantur enim ellipſes, adeo modicè à circulari figura deflectentes, ut nullum ſenſibile criterium ad diſtinctionem ſufficiens eſſe poſſit: qua de cauſa fit, ut in demonſtrationibus cogantur Geometræ ſuppoſitionibus uti ad ſchemata determinanda. Poſtremò in determinando corpore, tam juxta mathematicam, quàm phyſicam rationem, hæſibit nemo qui ſciverit, ideam corporis *in trina ſione*, aut *in impenetrabilitate* conſiſtere, cum e nequeat, an in objecto trina dimenſio,

& impenetrabilitas exiſtant; Et tandem infinita ſunt, quorum neque idea certa eſt; neque certum, an ea, qualitercunque concipiatur, in objecto reluceat, ideoque in hoc caſu incertus pariter & inſtabilis eſt uſus nominum.

6. Veruntamen non hæ ſolæ ſunt vulgi idearum imperfectiones, ſcilicet cum ideæ ſint proximum, & immediatum principii cognoſcentis objectum, illique ſubminiſtrentur plerumque ſenſuum miniſterio; fit ut ſæpè numero idea componatur, non tantum ex iis, quæ objecto ineſſe percipiuntur; verùm etiam ex paſſionibus, quæ ab eo ſenſibus imprimuntur; quæ quoniam objectum idem, tanquam cauſam occaſionalem agnoſcunt, hinc à mente plures objecto tribuuntur affectiones; illique tanquam conjunctæ concipiuntur; quæ tamen extra ipſum locantur: Immò cum non omnes ideæ ſint de objectis ſenſibilibus, ſed plurimæ de intellectualibus, vulguſque has ab illis non diſtinguat; fit ut ſæpè numero, quæ intellectualia ſunt, ad modum ſenſibilium concipiantur, cum tamen plurima intercedat differentia, tam inter objecta, quàm inter earum ideas; illæ ſiquidem quæ ſenſibilibus reſpondent, Nobis & brutis communes ſunt; quæ verò intellectualibus, hominum propriæ; illæ potentiæ imaginatricis, hæ intellectricis opera; illæ ad modum ſimulacrorum efficta, hæ in pu-

ris conceptibus, & attributis, ſine ſimulacro ſubſiſtentes, niſi quatenus per errorem hoc illis permiſcetur. Cum igitur magis menti familiares ſint ſenſibilium ideæ, fit, ut quæ intellectualium ſunt, facilè ad modum illarum effingantur; præcipuè cum æque ab utriſque fiat ad nomen tranſitus, & à nomine ad objectum. Quin cum mens non rarò, quæ naturâ conjunguntur, ſeparet; quæ verò ſeparantur, conjungat, & ejuſdem rei ad diverſa, varias inſtituat comparationes, quibus ſimilitudines aut diſſimilitudines, convenientiæ aut diſconvenientiæ cognoſcuntur; facile & has tanquam intrinſecas rei affectiones judicamus, cum tamen nihil objecti ſint; ſed mera mentis opera diverſimode terminata, occaſionem tamen nanciſcentia ab iis, quæ verè, & realiter ſunt in objecto; atque hinc fit ut nomina rebus indita, non rarò ſenſuum affectiones, & mentis operationes involvant, utraſque cum iis, quæ realiter objecto inſunt, confuſas.

7. Quoties igitur intellectus noſtri notiones ad objecta transferimus, aut quoties eas ab objectis decerpimus, & inter hæc, illave, media vocabula ponimus, modò firmo pede procedimus, modò vacillamus incerto; firmo quidem, ſi ideæ in nomen prodeuntes, & per illud excitatæ, omninò ſimiles exiſtant, & ſi utræque cum objectis ſuis exactam habeant

conformitatem, ſaltem in iis; de quibus eſt ſermo; incerto verò ſi horum aliquid deſit; deeſt autem plerumque aut ex ignorantia objectorum, aut ex defectu neceſſarii conſenſus, aut ex non perſpecta idearum diverſa natura: quibus omnibus factum, ut licèt objecta pluribus conſtent, per quæ ab aliis quibuſcunque diſcriminari poſſunt, neque cuncta ſatis advertimus, neque ſingula diſtinguimus, & in ſuo quælibet ordine collocamus, ſed ex cunctis idea quædam, aut ſpecies, aut notio componitur, quæ ut unum quiddam prima facie concipitur, non ut compoſita ex pluribus (quorum diſtinctio cognita perſpicuitatem faceret) ſufficiens tamen, ut objectum illud, tanquam à pluribus, quorum alia efficta eſt idea, diverſum intelligatur; Hoc autem cum inerudito vulgi ſufficiens eſſe poſſet ad finem ſermonis obtinendum, neque cogitatum eſt de vitiis idearum tollendis, quin potiùs laxatæ habenæ, ut quà placeret excurrerent; Licèt enim probabile ſit, primò propter incuriam, & ignaviam irrepſiſſe, exindè tamen plurium conſenſu non modò legitima facta ſunt, ſed & pro veneribus habita, ſive quòd homines crepera illa luce incertarum idearum ſenſerint ſe magis delectari, quàm meridianâ conſtitutarum, ſivè quòd maluerint eo genere locutionis uti, quo & revelari, & velari animi ſenſa

æque facilè poſſent, ſeu quòd de rebus minùs cogitaverint, de nominibus & ideis magis ſolliciti.

8. Verùm quod in vulgari ſermone tolerabile eſt, uſum nullum poteſt habere in ſcientiis artibuſque, in quibus ideæ, nomina, & objecta niſi legitimè invicem conſentiant, non niſi æquivocationes & opinionum abſurditates ingeminant; hinc cum opus fuerit ſcientiarum inventoribus non alio uti ſermone, quàm vulgi, ſtatim damnum experti ſunt, ideoque orta neceſſitas facultatem condendi, quâ nominibus reſpondentes ideæ examinarentur, & vel ab erroribus vulgi vindicarentur, vel ſaltem, detecta diverſitate, tam frequentium errorum anſa præcideretur. Proindè qui hanc materiam attentiùs introſpexere, inter ideas, quas mens noſtra concipere apta eſt, differentias repperere non paucas, partim ab objectis, ad quæ referuntur, partim ab earum intrinſeca natura, partim à modo, quo ſua objecta repræſentant, partim aliunde petitas; inter quas præcipuæ ſunt, quòd idearum aliæ ſimplices ſint, & in alias ſimpliciores irreſolubiles, aliæ verò compoſitæ, & veluti ex ſimplicibus coaleſcentes; & in compoſitis quidem adverterunt, non omnes, illas componentes ejuſdem ordinis eſſe; ſed alias ab aliis dependere, alias omninò eſſe independentes; & rurſus alias ſemper in ob-

jecto relucere, alias nunc adeſſe nunc abeſſe, non quidem citra ejus variationem; ſed citra novæ denominationis neceſſitatem, ſufficiente, ad exprimendam variationem, adjunctione epitheti, vel ut ajunt adjectivi; quæ omnia partim ex objectorum à Deo Optimo Maximo conſtituta eſſentia, partim à tacito hominum in uſu vocum conſenſu proficiſcuntur, partim etiam ex noviter (quoties id res exigit) denominantis arbitrio.

9. Orta exinde eſt idearum vulgarium expurgatio, ſeu rectificatio, quæ cum, certis legibus inſtituta longè potiorem rerum cognitionem, rectioremque nominum uſum inducere videretur, tutiſſima via credita eſt ad rerum eſſentiam ſive naturam venandam, ſcilicet ſi ſeclufis vagis, & accidentalibus ideis, quæ variari poſſunt, ſejungi, aut ſaltem præſcindi, ſalva rei denominatione, illæ ſolæ retinerentur, ſine quibus eadem quæ prius objecti denominatio ſtare non poteſt: Illas prædicata accidentalia, & accidentia; has verò prædicata eſſentialia, eorumque complexum rei definitionem eſſentialem, quatenus verò à ſubjecto participantur, ejus naturam, & eſſentiam, dixere. Quoniam verò non eodem modo ſe habent eſſentialia hæc prædicata, ſed nonnulla quidem ab aliis derivant, alia verò ſuopte veluti ingenio ſubſiſtunt; quæ dependentia ſunt, ab eſ-

ſentiæ

ſentiæ ratione ſejunxere, illis nomen tribuentes proprietatum eſſentialium; quæ verò independentia, illa propriè ad eſſentiam pertinere putata ſunt. Similiter quia poſtrema hæc prædicata eſſentialia, poſſunt æquâ ratione convenire pluribus ſingularibus, aliis verò nequaquam;ſeu,quod idem eſt,poſſunt plura ſingularia in eandem eſſentiam convenire, hæc omnia dicta ſunt ad eandem ſpeciem pertinere, eorumque collectio ſpeciem illam conſtituere credita eſt. Pari ratione quoniam prædicatorum eſſentialium aliquod, poteſt aliis ſingularibus ſub altera ſpecie collectis, ſeu quod idem eſt collectioni aliorum ſingularium, aut certæ alteri ſpeciei convenire; hinc talia prædicata, (ſive unum ſint, ſive plura,) generica appellata ſunt, & genus proprium ejus ſpeciei conſtituere credita; quæ verò unicæ illi collectioni, quæ ſpecies nuncupatur tantummodo congruere reperta ſunt, reliquis verò omnibus nequaquam, hæc quidem prædicata differentialia dicta fuere, ſeu differentiæ ſpecificæ; Et poſtremò quoniam prædicatorum eſſentialium, quà genericorum, quà differentialium collectionis magis vel minus eſſe poteſt univerſalis ſignificatio; propterea, quæ maxima pollet univerſitate, ad genus generaliſſimum ſeu ſupremum ſpectare dicta eſt; quæ verò minori, ita ut non niſi ad ſingularia extenderetur, ad ſpeciem, ut ajunt, infimam

poteſtatibus eas reſpicientibus, accidit; quippè & hæ comparatæ, diſconvenire deprehenduntur per alias affectiones ſimpliciores, quarum, ſi ab invicem differentiæ radicem ſcruteris adhuc, planè reperies, non in alio conſiſtere niſi in hoc, quòd attributa unius non ſint attributa alterius. Ex hac rerum, affectionum, attributorumque diverſitate, orta apud homines, loquendi facultate à Deo Creatore donatos, diverſorum nominum, verborumque neceſſitas, quibus ea, quæ diſſimilia ſunt exprimerent; & ad normam neceſſitatis, inventio, & conſtitutio ſermonis, in quo ejuſdem nationis Homines tacitâ quâdam, & fortunatâ conſenſione tandem aliquando convenere.

2. Porrò ſermonis illud videtur eſſe principium, & fundamentum, quòd ſicuti vox quælibet ſuggeritur ab idea, quam loquens mente habet in proferendo, ita prolata, & audita ſimilem excitat in mente audientis, adeò ut ex plurium vocum concinna diſpoſitione, animi conceptus integri facilè ex uno in alterum tranſerantur; cujus mirabilis effectus tres tantùm ſunt cauſæ: Prima, diſpoſitio in corpore humano ad diverſas voces articulandas; altera, mens idearum formatrix, aut ſponté, aut ad normam auditæ vocis; & poſtrema, conſenſus hominum in eadem voce, conceptæ, vel concipiendæ ideæ affictа: Artificium

cium ſanè, planè divinum, niſi in illud vitia irrepſiſſent quàm plura, quorum tamen præcipua ſunt.

3. Primò, quòd non omnibus vocibus claræ, & diſtinctæ ideæ correſpondeant ut deceret; licèt enim voces medium ſint quoddam inter ideas colloquentium, nulla tamen neceſſitas cogit, ut quæ idea ſuggerit loquenti vocabulum, omninò ſimilis ſit ei, quæ ſuggeritur per illud idem audienti (neque enim ad ſtabiliendam vocum cum ideis correſpondentiam concilium aliquod inter homines initum eſt) ſed ſufficit, ut loquens & audiens, per idem nomen, per diverſas licèt ideas, in idem conſentiant objectum; hinc idearum orta confuſio, & incerta ſæpè numero rem advertentibus nominum ſignificatio.

4. Præterea cum pro ſingulis quæ intelliguntur, propria, aut non ſuppetant, aut non conſtituta ſint vocabula, cogimur, aut verborum circuitibus, aut metaphoricis translatis rem, ſi non exprimere, ſaltem adumbrare; & quod pejus, ſponte in hæc vitia ruunt homines, aut eloquentiæ œſtro, aut falſa quadam ſpecie venuſtatis, & concinnitatis allecti, quâ ſuadentur id eſſe perfectiùs, & nobiliùs prolatum, non quod per conſuetas, ideoque magis acceptas & proprias, aut voces, aut loquendi formulas dicitur, ſed quod longiùs à vulgi

conſuetudine ſemotum phraſes peregrinas, voceſque tropologicas (vitia neſcio quo fato in lepores virtuteſque mutata) in ſuis expreſſionibus accerſit; quibus quàm incertæ reſpondeant in mentibus hominum ideæ, quiſque in ſe ipſo experiatur.

5. Inſuper cum vocabula, non modo ſint medium quoddam inter ideas colloquentium, ſed præterea medium locum obtineant inter ideas & earum objecta; hinc neceſſe eſt in uſu ſermonis, ut ab idea veluti fluat nomen, & nomen exinde dirigatur ad objectum per illam repræſentatum; propterea vocabula, ſigna quædam ad placitum ſunt relationem habentia cùm ad ideam, tùm ad ejus objectum, quorum utrumque ſignificant; quemadmodum enim prolatum nomen indicium eſt ideæ, quam proferens mente habet, ita & indicat objectum ab ea annotatum. Veruntamen non eadem ſemper eſt nominis in ſignificando certitudo tùm reſpectu objecti, tùm reſpectu ideæ; aliquando etenim certiori ſignificatione dirigitur ad objectum, quàm ad ideam; aliquando certiùs ad ideam, quam ad objectum, & aliquando pari vel certitudine vel incertitudine fertur in utrumque. Quid ſignificetur per vocem *homo*, nemini dubium; at à qua idea præciſa determinetur loquens, cum *hominem* dicit, omninò incertum; ſcilicet non errabit, qui Tullium, & Vir-

& Virgilium homines dicet, ſed interrogatus cur Tullium hominem dicat, reſpondebit fortaſſe quia in eo ſimilitudinem agnoſcit cum cæteris, quos homines dici audivit; Rurſus verò ſi perconteris cur & cæteri, homines dicantur, hærebit procul dubio, incertus, an à figura, an ab alia aliqua corporis ſenſibili proprietate, an verò à facultate ſentiendi, & ratiocinandi, denominationis hauriat fundamentum. E converſo, quænam ſit idea circuli noverit apertiſſimè Geometra, v. *figura plana unicâ lineâ contenta, in qua qui à centro ſunt radii, omnes ſunt æquales*, & ab hoc non diſconveniet quiſpiam; ſed interrogatus; an papiro, circulo ſimilis deſcripta figura, circulus ſit, dubitabit ſanè an linea illam complectens ſit una, potiùs quàm plures, dantur enim poligona, quæ nullo ſenſu diſcriminantur à circulo; an omnes radii exactam habeant inter ſe æqualitatem, dantur enim ellipſes, adeo modicè à circulari figura deflectentes, ut nullum ſenſibile criterium ad diſtinctionem ſufficiens eſſe poſſit: qua de cauſa fit, ut in demonſtrationibus cogantur Geometræ ſuppoſitionibus uti ad ſchemata determinanda. Poſtremò in determinando corpore, tam juxta mathematicam, quàm phyſicam rationem, hæſitabit nemo qui ſciverit, ideam corporis *in trina dimenſione*, aut *in impenetrabilitate* conſiſtere, cum dubitare nequeat, an in objecto trina dimenſio,

& impenetrabilitas exiſtant; Et tandem infinita ſunt, quorum neque idea certa eſt; neque certum, an ea, qualitercunque concipiatur, in objecto reluceat, ideoque in hoc caſu incertus pariter & inſtabilis eſt uſus nominum.

6. Veruntamen non hæ ſolæ ſunt vulgi idearum imperfectiones, ſcilicet cum ideæ ſint proximum, & immediatum principii cognoſcentis objectum, illique ſubminiſtrentur plerumque ſenſuum miniſterio; fit ut ſæpè numero idea componatur, non tantum ex iis, quæ objecto ineſſe percipiuntur; verùm etiam ex paſſionibus, quæ ab eo ſenſibus imprimuntur; quæ quoniam objectum idem, tanquam cauſam occaſionalem agnoſcunt, hinc à mente plures objecto tribuuntur affectiones, illique tanquam conjunctæ concipiuntur, quæ tamen extra ipſum locantur: Immò cum non omnes ideæ ſint de objectis ſenſibilibus, ſed plurimæ de intellectualibus, vulguſque has ab illis non diſtinguat, fit ut ſæpè numero, quæ intellectualia ſunt, ad modum ſenſibilium concipiantur, cum tamen plurima intercedat differentia, tam inter objecta, quàm inter earum ideas; illæ ſiquidem quæ ſenſibilibus reſpondent, Nobis & brutis communes ſunt; quæ verò intellectualibus, hominum propriæ; illæ potentiæ imaginatricis, hæ intellectricis opera; illæ ad modum ſimulacrorum efficiæ, hæ in pu-

ris conceptibus ; & attributis, ſine ſimulacro ſubſiſtentes, niſi quatenus per errorem hoc illis permiſcetur. Cum igitur magis menti familiares ſint ſenſibilium ideæ, fit, ut quæ intellectualium ſunt, facilè ad modum illarum effingantur ; præcipuè cum æque ab utriſque fiat ad nomen tranſitus, & à nomine ad objectum. Quin cum mens non raro, quæ naturâ conjunguntur, ſeparet ; quæ verò ſeparantur, conjungat, & ejuſdem rei ad diverſa, varias inſtituat comparationes, quibus ſimilitudines aut diſſimilitudines, convenientiæ aut diſconvenientiæ cognoſcuntur ; facile & has tanquam intrinſecas rei affectiones judicamus, cum tamen nihil objecti ſint ; ſed mera mentis opera diverſimode terminata, occaſionem tamen nanciſcentia ab iis, quæ verè, & realiter ſunt in objecto ; atque hinc fit ut nomina rebus indita, non rarò ſenſuum affectiones, & mentis operationes involvant, utraſque cum iis, quæ realiter objecto inſunt, confuſas.

7. Quoties igitur intellectus noſtri notiones ad objecta transferimus, aut quoties eas ab objectis decerpimus, & inter hæc, illave, media vocabula ponimus, modò firmo pede procedimus, modò vacillamus incerto ; firmo quidem, ſi ideæ in nomen prodeuntes, & per illud excitatæ, omninò ſimiles exiſtant, & ſi utræque cum objectis ſuis exactàm habeant

conformitatem, ſaltem in iis, de quibus eſt ſermo; incerto verò ſi horum aliquid deſit; deeſt autem plerumque aut ex ignorantia objectorum, aut ex defectu neceſſarii conſenſus, aut ex non perſpecta idearum diverſa natura: quibus omnibus factum, ut licèt objecta pluribus conſtent, per quæ ab aliis quibuſcunque diſcriminari poſſunt, neque cuncta ſatis advertimus, neque ſingula diſtinguimus, & in ſuo quælibet ordine collocamus, ſed ex cunctis idea quædam, aut ſpecies, aut notio componitur, quæ ut unum quiddam prima facie concipitur, non ut compoſita ex pluribus (quorum diſtinctio cognita perſpicuitatem faceret) ſufficiens tamen, ut objectum illud, tanquam à pluribus, quorum alia effecta eſt idea, diverſum intelligatur; Hoc autem cum inerudito vulgi ſufficiens eſſe poſſet ad finem ſermonis obtinendum, neque cogitatum eſt de vitiis idearum tollendis, quin potiùs laxatæ habenæ, ut quà placeret excurrerent; Licèt enim probabile ſit, primò propter incuriam, & ignaviam irrepſiſſe; exindè tamen plurium conſenſu non modò legitima facta ſunt, ſed & pro veneribus habita, ſive quòd homines crepera illa luce incertarum idearum ſenſerint ſe magis delectari, quàm meridianâ conſtitutarum, ſivè quòd maluerint eo genere locutionis uti, quo & revelari, & velari animi ſenſa

 æque

æque facilè poſſent, ſeu quòd de rebus minùs cogitaverint, de nominibus & ideis magis ſolliciti.

8. Verùm quod in vulgari ſermone tolerabile eſt, uſum nullum poteſt habere in ſcientiis artibuſque, in quibus ideæ, nomina, & objecta niſi legitimè invicem conſentiant, non niſi æquivocationes & opinionum abſurditates ingeminant; hinc cum opus fuerit ſcientiarum inventoribus non alio uti ſermone, quàm vulgi, ſtatim damnum experti ſunt, ideoque orta neceſſitas facultatem condendi, quâ nominibus reſpondentes ideæ examinarentur, & vel ab erroribus vulgi vindicarentur, vel ſaltem, detecta diverſitate, tam frequentium errorum anſa præcideretur. Proindè qui hanc materiam attentiùs introſpexere, inter ideas, quas mens noſtra concipere apta eſt, differentias reperere non paucas, partim ab objectis, ad quæ referuntur, partim ab earum intrinſeca natura, partim à modo, quo ſua objecta repræſentant, partim aliunde petitas; inter quas præcipuæ ſunt, quòd idearum aliæ ſimplices ſint, & in alias ſimpliciores irreſolubiles, aliæ verò compoſitæ, & veluti ex ſimplicibus coaleſcentes; & in compoſitis quidem adverterunt, non omnes, illas componentes ejuſdem ordinis eſſe; ſed alias ab aliis dependere, alias omninò eſſe independentes; & rurſus alias ſemper in ob-

jecto

jecto relucere, alias nunc adeſſe nunc abeſſe; non quidem citra ejus variationem; ſed citra novæ denominationis neceſſitatem, ſufficiente, ad exprimendam variationem, adjunctione epitheti, vel ut ajunt adjectivi; quæ omnia partim ex objectorum à Deo Optimo Maximo conſtituta eſſentia, partim à tacito hominum in uſu vocum conſenſu proficiſcuntur, partim etiam ex noviter (quoties id res exigit) denominantis arbitrio.

9. Orta exinde eſt idearum vulgarium expurgatio, ſeu rectificatio, quæ cum, certis legibus inſtituta longè potiorem rerum cognitionem, rectioremque nominum uſum inducere videretur, tutiſſima via credita eſt ad rerum eſſentiam ſive naturam venandam, ſcilicet ſi ſecluſis vagis, & accidentalibus ideis, quæ variari poſſunt, ſejungi, aut ſaltem præſcindi, ſalva rei denominatione, illæ ſolæ retinerentur, ſine quibus eadem quæ prius objecti denominatio ſtare non poteſt: Illas prædicata accidentalia, & accidentia; has verò prædicata eſſentialia, eorumque complexum rei definitionem eſſentialem, quatenus verò à ſubjecto participantur, ejus naturam, & eſſentiam, dixere. Quoniam verò non eodem modo ſe habent eſſentialia hæc prædicata, ſed nonnulla quidem ab aliis derivant, alia verò ſuopte veluti ingenio ſubſiſtunt; quæ dependentia ſunt, ab eſ-

ſentiæ

ſentiæ ratione ſejunxere, illis nomen tribuentes proprietatum eſſentialium; quæ verò independentia, illa propriè ad eſſentiam pertinere putata ſunt. Similiter quia poſtrema hæc prædicata eſſentialia, poſſunt æquâ ratione convenire pluribus ſingularibus, aliis verò nequaquam; ſeu, quod idem eſt, poſſunt plura ſingularia in eandem eſſentiam convenire, hæc omnia dicta ſunt ad eandem ſpeciem pertinere, eorumque collectio ſpeciem illam conſtituere credita eſt. Pari ratione quoniam prædicatorum eſſentialium aliquod, poteſt aliis ſingularibus ſub altera ſpecie collectis, ſeu quod idem eſt collectioni aliorum ſingularium, aut certæ alteri ſpeciei convenire; hinc talia prædicata, (ſive unum ſint, ſive plura,) generica appellata ſunt, & genus proprium ejus ſpeciei conſtituere credita; quæ verò unicæ illi collectioni, quæ ſpecies nuncupatur tantummodo congruere reperta ſunt, reliquis verò omnibus nequaquam, hæc quidem prædicata differentialia dicta fuere, ſeu differentiæ ſpecificæ; Et poſtremò quoniam prædicatorum eſſentialium, quà genericorum, quà differentialium collectionis magis vel minus eſſe poteſt univerſalis ſignificatio; propterea, quæ maxima pollet univerſitate, ad genus generaliſſimum ſeu ſupremum ſpectare dicta eſt; quæ verò minori, ita ut non niſi ad ſingularia extenderetur, ad ſpeciem, ut ajunt, infimam

infimam ſeu athomam relata; quæ verò medio quodam loco conſiſtere deprehenſa fuit, hæc genus vel ſpecies ſubalterna vocata; parique ratione ſpecificæ differentiæ dictæ ſunt, vel ſubalternæ vel athomæ.

10. Hoc ſubtili artificio media comparata ſunt ad definitiones eſſentiales, cujuſque rei puram purgatamque eſſentiam, aut naturam, ut putatum eſt, complectentes; ſi videlicet diligenter conquiſitis prædicatis genericis, iiſque proximis, non minùs ac differentialibus, iiſque athomis, ſecluſiſque omnibus aliis, iis etiam, quæ à prædictis neceſſariam habent dependentiam, ea invicem complecterentur. Quemadmodum factum in famigeratiſſima illa Hominis definitione, videlicet *Animal rationale*; animal enim, quod eſt immediatum & proximum genus, involuit in ſuo conceptu alia prædicata generica, omnibus quidem hominibus competentia; ſed etiam extra ſpeciem humanam vagantia, qualia ſunt ſubſtantia corporea, vivens, ſenſitiva; rationale verò, unicum illud differentiale repræſentat, ſcilicet potentiam ratione utendi, quæ licèt ſubſtantiis ſpiritualibus conveniat, in genere tamen corporeo, ſolius humanæ ſpeciei propria eſt. Proindè velut axioma invaluit apud Logicos *eſſentialem definitionem, ex genere immediato, & differentia propria coaleſcere*, & in iiſdem cujuſque rei naturam conſiſtere.

11. Et

11. Et hac quidem methodo ad Sapientiam properarunt Antiqui, in primis verò Plato, Ariſtoteles, & Galenus, & quidem ita, ut non modica pars eorum doctrinæ ſit perpetuum examen, rectificatio & tractatio idearum, quas ab infantia, & à communi locutionis conſenſu hauſere, cui nihil opponendum eſſet, ſi ideæ hominum rebus quibuſcunque ita correſponderent, ut in utrislibet nihil abundans, nihil deficiens exiſteret, & modus repræſentationis in ea, conformis eſſet modo exiſtendi in objecto. Cum autem hoc rarò accidat, hinc fit, ut plerumque inanes fueriat in Phyſicis eorum conatus, & non irriti modò, verùm etiam errorum pleni; nempè quòd univerſaliter putatum ſit eodem modo, quo res à nobis concipiuntur, exiſtere; & cuicunque vel ſimplici in mente noſtra conceptæ ideæ, ſive abſolutæ, ſive relativæ, ſive radicalis, ſive non, parem etiam reſpondere in objecto ideam realem, quaſi ac objecta nihil aliud eſſent, quam rude, neſcio quid, noſtrarum idearum ſigillis obſignatum, quemadmodum olim commentus eſt Plato; Hinc entia præter rationem multiplicata, confictaque eſt Natura rerum, non ſibi, ſed hominum imaginationibus conformis.

12. Quantum autem hoc extra chorum ſit, præter ea quæ ſuperiùs dicta ſunt, ex eo tanquam à ſigno deducere licet, quod quæ in ſcriptis antiquo-

tiquorum Phyſicornm longè latèque ex hoc principio diſputata reperiuntur, nec illis nec nobis viam ullo modo aperire potuerint, ad revelandam ignotam alicujus rei proprietatem, quin neque ad intelligendam connexionem, quam habent inter ſe aliundè cognitæ ejuſdem rei affectiones, niſi fortaſſe circa objecta perpauca, quæ caſus tulit, ab ideis vulgaribus ſat appoſitè repræſentari, quemadmodum ſunt artefacta non rarò; Et, ſi quid eſt, quod pretium operis valere videatur, id non niſi circa generalia quædam verſatur, & quod pejus generalibus adeò terminis effertur, ut quoties eorum ad concreta ſit translatio, vix aliqua eluceat convenientia.

13. Hiſce laborat vitiis principiorum phyſicorum Ariſtotelica inventio; præcipuè verò puerile illud de privatione commentum, tantâ induſtriâ, & animi contentione à ſuo Auctore in Scientia phyſica intruſum; nec minùs expillatio illa facta à materia quarumcunque affectionum, & cumulatio earum omnium in formam, vi cujus illa ad nihilum redigitur, hæc ad naturam ſubſtantiæ elevatur; Scilicet cum mutationes, quæ in ſublunaribus hiſce contingunt facile à mente revocari poſſint ad ideam generalem motus, quidquid in ea eſſentialiter relucet, mutationibus corporum naturalium, & ſpecialiter generativis ap-

plicatum

plicatum eſt. Cum igitur in motûs idea duplex terminus includatur, alter à quo incipit, alter in quo finit, & præterea mobile; non ægrè corpus naturale pro mobili habitum eſt, cujus cum antecedens mutationi ſtatus vices gerat termini, ut ajunt, à quo; ſubſequens verò poſt mutationem, termini ad quem, uterque nomine formæ donatus, ſed ille formæ veteris, hic novæ; Veruntamen cum forma vetus eluceat quidem in mente tanquam quid neceſſariò præcedens mutationem, à quo recedit corpus naturale cum mutatur, nihilominus tamen, cum neceſſarium non ſit hanc formam potiùs præcedere, quam illam, ſed cujuslibet ad quamlibet formam ſufficiat præceſſio, nequaquam viſa eſt adhibenda forma vetus pro eo termino à quo mutationis, qui ejus principium eſſe poſſet; Quare cum mens judicaret æquè benè, immò meliùs, ſuſtineri poſſe termini à quo rationem à privatione formæ novæ, cum hæc neceſſariò non minùs ac forma vetus, illam debeat præcedere, & cum motus à privatione ad formam concinniùs intelligatur quàm tranſitus à forma veteri ad novam (hic enim importat terminum à quo omninò indeterminatum, cum poſſit eſſe principium motûs ad plures formas, & forma quælibet ſuum motum poſſit agnoſcere à diverſis hujuſmodi principiis, quod non evenit in mo-

tu

tu à privatione ad formam ; illa etenim ita refertur ad formam ſuam, ut quilibet motus inchoatus à privatione, neceſſario terminet ad eam, & quicunque motus terminans ad eam neceſſario principium ſuum deſumat à privatione) ſublata eſt ab idea tranſmutationis forma vetus, & deletis epithetis novæ & veteris, terminus ad quem motus tranſmutativi, dictus eſt ſimpliciter *forma*, terminus verò à quo *privatio* ; licèt Ariſtoteles nomen privationis tribuat non raró etiam formæ veteri; Hæc autem privationis in locum formæ veteris ſuppoſitio, tantò libentiùs eſt facta, quanto magis cum forma & privatio opponerentur, viſa eſt concordare cum opinione antiquiorum Phyſicorum, quorum pars maxima, rerum naturalium principia fecerat contraria. Sic tria generationem naturalem juxta vulgares ideas repræſentantia, à mente ad Naturam traducta, totidem in eâ nobis oſtendunt, corpus videlicet naturale tanquam mobile; ſtatus, qui eſt terminus mutationis, forma dictus ; & privatio ejuſdem formæ, quæ pro principio motus tranſmutativi concipitur, inter quæ, duo forma videlicet, & privatio, (eo quod ſint prima contraria, quæ neque ex aliis, neque ex alterutris fiunt) pro principiis generationis ſtatuuntur à Philoſopho, relicto corpore naturali, quod cum ex aliis fiat, principii rationem

tionem obtinere non poteſt. Quoniam verò commune aliquod ſit ſubjectum oportet, quod neutri contrarium, modò cum uno, modò cum altero contrariorum ſit, & ab uno tranſeat ad aliud; (privatio ſiquidem non intelligitur niſi in ſubjecto apto, & eadem ratione etiam forma) tale hoc ſubjectum formæ, & privationi commune materiam primam appellavit, & pro tertio ſtatuit principio mutationis corporum naturalium. Hæc autem tria principia, licèt in mutatione intelligi neceſſe ſit, nequaquam tamen poſſunt intelligi in mutato, (privatio enim formæ, & forma, per ſe invicem negantes ideas, concipiuntur) hinc mutatorum corporum, ſeu ut ajunt compoſitorum naturalium, non tria, ſed duo tantum principia poſita ſunt, materia videlicet & forma, excluſâ privatione, quæ idcircò principia compoſitionis nuncupata ſunt.

14. Et hac quidem ratiòne ad normam abſtractarum idearum corpoıum naturalium principia ſunt conſtituta, quod vel ex eo evidentiſſimè colligere licet, quòd cum idea mutationis non generationi ſolum naturali conveniat, ſed & alterationi, quin & mutationibus quibuſcunque, quæ entibus abſtractiſſimis finguntur accidere, harum omnium communia cum corporibus naturalibus oportet eſſe principia, tùm mutationis çum mutari intelligun-

tur; tùm compoſitionis, cum in eo mutationis termino conſiſtunt; Ita in actionibus quibuslibet, & paſſionibus materia forma & privatio, tanquam earum principia habendæ ſunt; ita & in animi pathematibus, ita & in abſtractis ideis dum ab inferioribus gradibus ad ſublimiores, aut è contra, transferuntur; ita & termini quique mutationum pro formis tenendi, iiſque ſua ſubjicienda materia, ut ex utriſque conjunctis mutatum compoſitum fiat, quod ſi admittatur, aut nulla erit inter generationes alterationesve, nulla inter mutationes corporeas, & ſpirituales, nulla inter concretorum & abſtractorum ab uno ad alium ſtatum tranſitùs differentia; aut ſi qua, remanet in quocunque ordine inquirendum, quid ſit materia, quid forma, & quibuſnam affectionibus materia, formaque phyſica, ab abſtractâ, à morali, à ſpirituali diſcriminentur; quod quidem Phyſici munus eſt. Accedit, quod perperam omninò genus intellectuale ad naturale transfertur, neque enim unum alteri per omnia ſimile eſt, in illo enim entia ad libitum multiplicantur, non in hoc: in illo præciſiones fiunt, quæ ſæpè numero in naturalibus ſunt impoſſibiles; in illo, aut res ad placitum, aut ad præſcriptum communium notionum intelliguntur: in hoc res in ſua natura conſiſtunt, nec ullis noſtræ mentis ſe ſe accommodant con-

ceptibus. Ita in noſtro caſu privatio, quæ nihil aliud eſt, quam ens negativum, meliùs dixerim nihil ad formam entis ab intellectu conceptum, quia ad ens relatum, licèt in idea mutationis neceſſariò, ſed tamen, ut ajunt, ex conſequenti, ſe ſe immiſceat, non ideò ullum habet in reali, phyſicaque mutatione concurſum, ideoque ſicuti nihil eſt, ita à Phyſico nihili facienda, quemadmodum re vera in cæteris mutationibus etiam non phyſicis ſpernitur. Ita pariter quidquid à materia ab intellectu noſtro præſcinditur, quidquid formæ adjicitur, non ideò tamen à materia ſejunctum, aut formæ adjectum realiter reperitur, aut reperiri poteſt; & ita tandem ex quo alius ſit conceptus materiæ, alius formæ, ideoque in intellectu forma nihil ſit materiei, & materia nihil formæ; ſequitur aut materiam & formam duas eſſe ſubſtantias diſtinctas realiter, aut materiam eſſe puram potentiam, formam verò actum abſolutum, quemadmodum ab intellectu videntur intelligi.

15. Verum ut clariùs appareat, principia compoſitionis fuiſſe conficta ab Ariſtotele ad modum idearum abſtractarum, quæ nullam habent exiſtentiam realem, obſervandum eſt, vulgarem conceptum materiæ artificialis importare diſpoſitionem ad recipiendas diverſas figurationes, ſeu generaliùs formas aut ſtatus,

 hinc

hinc, ut univerſale aliquod intelligitur, quod ad hoc vel aliud genus artefacti contrahitur à diverſa forma quam ſubit, propterea Philoſophus materiam tanquam genus, formam tanquam differentiam cogitavit, & utrique generis & differentiæ proprietates affixit. Siquidem quemadmodum rationes genericæ commune ſubjectum ſunt oppoſitarum differentiarum, ita materia tanquam commune ſubjectum poſita eſt formæ, & privationis, & ſicuti genericum prædicatum per differentiam contrahitur ad ſpeciem, & ſpecies ex genere, & differentia mentaliter componetur, dimiſsâ differentiâ oppoſitâ, ita materia per formam contrahi credita eſt ad compoſitum, hoc autem ex utraque coaleſcere, privatione dimiſſa; & ſicuti generis, & differentiæ ſunt ideæ diſtinctæ, & ob id tanquam duo diverſa objecta intellectui repræſentantur, ita quia materia & forma ſe ſe exhibent intellectui ſub diſtinctis notionibus, poſita eſt materia tanquam quid à forma diſtinctum. Cum autem in compoſitione ſpecierum genus rationem habeat determinabilis, differentia verò determinantis, & quo magis genus ad ſummum evehitur eo ſemper magis evadat indeterminatum, quia ſemper etiam magis ſuis differentiis ſpoliatur, ideoque ſemper magis determinabile; proindè, ut univerſalitas materiæ

arti-

artificialis eveheretur ad maximam univerſalitatem materiæ naturalis & primæ, viſa eſt fore ſpolianda omni determinatione, quo factum, ut, detractis affectionibus omnibus, materia prima tanquam principium omninò indeterminatum, & determinabile evaſerit, è contra verò forma, cum vices gerat differentiæ, abſorbentis quidquid à genere detrahitur, cum ad ſummum univerſalitatis gradum elevatur, habita eſt pro principio omnem tribuente determinationem. Pariter quemadmodum genera cenſentur in ſua ratione univerſali includere differentias omnes, à quibus contrahi poſſunt, non apparentes tamen niſi per diviſionem emergant, ita materia putata eſt in ſua potentia continere omnes formas poſſibiles, ſed latentes, & ſepultas, quæ tamen petunt educi ut exiſtant; Et demum, ut reliqua prætercam, quoniam genus, ut determinabile, petit per ſuas differentias determinari, immò ſine ulla determinatione ſubſiſtere non poteſt, ſimili ratione confictus eſt in materia apetitus ad formas, & neceſſitas uxiſtendi ſub earum aliqua, ut ſit. Ex his autem omnibus patet, principia corporum naturalium, tum in tranſmutatione, tum in compoſitione ad modum idearum, quibus intellectui repræſentantur conficta fuiſſe, abſque ulla animadverſione an modus quo concipiuntur per vul-

gares ideas, quantumvis rectificatas, corporum naturalium principia, ſimilis ſit ei, quo eadem in corporibus exiſtunt, & agunt, & ſiquidem unus ab altero diverſus ſit, patet omninò, præpoſterè ideas circa principia, ad naturalia traduci, & earum affectiones falſo principiis applicare. Hinc jure dubitari poteſt, quemadmodum mox advertimus, an forma materialis, & materia ſint duæ diverſæ ſubſtantiæ, an verò forma ſit nil aliud quàm modus materiei ab ea non realiter, ſed modaliter tantùm diſtinctus; an materia omnem prorſus determinationem refugiat, & an forma cujuſcunque planè determinationis ſit radix; licèt enim intellectus indeterminatum, ſeu determinabile concipiat tanquam carens determinatione, ideoque quid quid determinat., releget à ratione materiæ, totumque transferat ad formam, nihilo tamen minùs cum etiam abhorreat à concipiendo ente indeterminato ad modum poſitivi, ideoque neque ſumma genera ſine aliqua determinatione intelligi queant, ſpoliaſſe materiam omni determinatione, id ipſum fuiſſe videtur, ac abſtuliſſe ab ipſa exiſtentiam, ſine qua principium naturalium corporum eſſe non poteſt; immò eam deterioris conditionis feciſſe, quàm ſit privatio; hæc etenim non importat niſi negationem peculiaris determinationis; illa verò

rò qualiſcunque. Proindè jure dubitatur an fortaſſe Naturæ congruentiùs fuerit, indeterminationem materiei non abſolutam, ſed relativam ſtatuere, ideſt habito reſpectu ad id, per quod corpus naturale ad rationem talis compoſiti contrahitur, & pari ratione virtutem determinandi in forma limitare ad id, per quod forma determinat compoſitum ad rationem talis compoſiti; ſic enim materia vacaſſet poſtulatione puræ potentiæ, & forma levata fuiſſet labore ſuſtinendi quamcunque determinationem corporis naturalis, nullâ exceptâ; veruntamen cum placuerit Ariſtoteli, fortaſſe non æquè Naturæ, determinabilis, & determinativi ideas non permiſcere, id exigente earum puritate, ad normam ejus materia prima, & ad normam hujus forma depictæ ſunt, illaque pura potentia, hæc actus dicta. Hinc interim difficultatibus, & quæſtionibus repleta omnia, circa modum exiſtendi, & ſubſiſtendi materiæ, circa ejus corporeitatem, & appetitum formarum &c. æquè ac circa exiſtentiam, productionum eductionem, modum exiſtendi in materia, atque alia his ſimilia, quarum inconſtantes ſolutiones ſat bellè oſtendunt, & ideas principiorum non omnium mentibus eodem modo ſe ſe exhibere, & eorum inventionem è cerebro, & ab ejus abſtractis ideis deductam fuiſſe, non à Natura, cui ideæ

noſtræ conformandæ ſunt ut liceat ab illis arguere ad res ; non verò ideis aſſimilanda Natura, quæ cum à ſuis legibus deflecti non patiatur , in ſe invariata ſubſiſtens , ſinit , ut quantum placet circa ideas noſtras verſemur, ſed ſine ſpe aliquid de ea cognoſcendi. Hinc licèt in tractandis ideis , principiorum iiſque rectificatiſſimis, veritatem inveniſſe nobis aliquando videamur , quoties tamen ad concreta rerum oculos mentemque convertimus, vix veſtigia agnoſcimus alicujus veritatis , quæ profluxit ex paucula fortè fortuna exiſtente ſimilitudine inter ideas principiorum , & principia , ſed tot involuta tenebris , ex reliqua inconformitate profectis , ut difficile poſſit internoſci ; ideoque quoniam conformitas non niſi in generalibus conſiſtit ; hinc minimum illud veritatis non niſi univerſalibus exponitur terminis , & non aliud eſt quam quod à vulgo cognoſcitur , plerumque tamen aliis exornatum nominibus ; Cum verò ad particularia deſcenditur, veluti cum ſpecialis natura materiæ, & formæ inquiritur, aut utriuſque , præſertim verò hujus , ſpecificæ proprietates venantur, aut nihil, aut falſum additur, aut ad univerſalia tantum , ſummo cum Phyſices dedecore, recurritur , ſigno manifeſtiſſimo, aut aliquid adhuc abſconditum eſſe in principiis, per quod ad particularia deſcendi poſſet, aut lon-

longè diverſo principiorum ordine uti Naturam in corporibus naturalibus componendis. Hac de cauſa aliquibus non eſt dubitatum, ad excuſandam ſcientiæ imbecillitatem, aſſerere, aliam eſſe abſtracti, aliam concreti rationem, rerumque ultimas differentias omninò imperceptibiles exiſtere, ideoque ſcientias tantummodò circa generalia occupari; cum tamen conſtet Mathematicas abſtractiones concretorum cognitioni non officere, ſed favere, & in eo tantum differre legitimè abſtracta à concretis, quòd horum materia integrè non congruat abſtractis ſuppoſitionibus; Quod verò ſpectat ultimas differentias, non videtur aliundè petenda earum cognitionis, ſi qua eſt, impoſſibilitas, niſi quia ideæ, quas de objectis habemus, aut eas non explicant, aut earum à generalibus dependentiam non referunt, ſive quod verè non habeant, ſive quod clarè non cognoſcatur: uno verbo, quia alio modo ſæpè ſæpiùs res ab intellectu cognoſcitur, alio exiſtit. Hæc aliquanto fuſiùs, quàm præſens inſtitutum patiatur, longè verò minus, quàm rei dignitas poſtulaſſet, eo animo explicavimus, ut per exemplum ſummi præ cæteris momenti, conſtaret, rectificationem ideis indiferenter applicatam, quantum ſatis eſt ad Scientiarum indigentiam, vulgaris ſermonis vitia non corrigere, ſed eo tunc ſolùm cum ideæ

objectis

objectis conformes exiſtunt; hinc fit ut rectificatio, & exindè orta definitio eſſentialis, non rarò imponat, oſtendens pro rei natura expurgatos, rectificatoſque mentis noſtræ conceptus, qui ſi ab origine, etiam inexpurgati, abluſerint ab objecto, ſemper abludent, quantumvis ad præſcriptum logicarum legum rectificatiſſimi.

16. Qualeſcunque tamen ſint, ſua non carent utilitate; licèt enim univerſaliter rerum naturam non doceant, univerſaliter tamen inſerviunt pro certificandis ideis, & pro earum extenſione ſignificationibus nominum coæquanda, quo nihil utilius in Scientiis quibuslibet, dummodo neceſſaria in illis ſervetur perſpicuitas. Cæterùm ſi aut fortè fortuna, aut ex cognitione abſoluta objecti, illud, quale eſt, concipiamus, & quam de illo habemus ideam rectificemus, ea & certificabitur, & nomini coæquabitur, & objecti naturam oſtendet, & demonſtrationum tutiſſimum poterit eſſe principium. Tales autem in Logica, & Metaphyſica non rarò occurrunt, eo quòd harum Scientiarum labor ad mentis conceptus, quibus menti eidem nihil magis cognitum, tanquam ad objecta dirigatur; In Mathematicis verò diſciplinis ſemper, eo quod cum earum objecta ſint ſimpliciſſima facilè concipiuntur pro ut ſunt, & quia per abſtractiones ſuppoſitioneſque exa-

ctè

ctè conformia redduntur ideis conceptis; quod pariter in Moralibus locum habet.

17. At in Phyſica, cum neque objecta ideis noſtris pro lubitu aſſimilari poſſint, ſed qualia in ſe ipſis ſunt, quacumque poſita noſtri intellectus per abſtractionem aſſimilatione, conſiſtant; neque ipſa mentis noſtræ ideæ ſint, & alioquin maximè obſcura, plerumque accidit, ut notiones rerum phyſicarum, & res ipſæ, adeo difformes exiſtant, ut ſæpè numero neque ſufficere poſſint ad diſtinguenda ab invicem diverſa objecta, multo minùs ab eadem dilucidè, & integrè cognoſcenda. Atque hinc eſt, quod definitiones, quas habemus de rebus phyſicis adeò infœcundæ ſint, ut nullus omninò ſit earum uſus ad phyſicas demonſtrationes; Re vera enim, quid ab exacta illa Hominis definitione, quæ aliarum omnium tanquam exemplar habetur, quòd videlicet Homo ſit *Animal rationale*, quid inquam ex illa revelatum eſt, quod ad phyſicam Hominis eſſentiam naturamve pertineat? quid ex alia, quòd Motus ſit *Actus entis in potentia, quatenus in potentia*, prodiit, ejus naturam, & proprietates ſpectans? Nihil ſanè; ſed harum non alius in Phyſica uſus, niſi ad ſummum ut diſtinguamus, id quod eſt homo, vel motus, ab iis, quæ nihil horum ſunt; ſeu, quod idem eſt, ut diſcamus legitimum horum nominum uſum. E'

contra verò, definitiones geometricæ adeo fœcundæ ſunt, ut ex iis, & paucis axiomatibus, poſtulatiſque (qualibus neque Phyſica caret) tanta meſſis demonſtratarum veritatum fuerit enata, ut ob copiam inexhauſtam, jam ſordeant cordatioribus demonſtrationes, quæ non ſublime aliquod feriant, aut quæ plurima non de ſe commendent utilitate. Cujus quidem diverſitatis potiſſima cauſa eſt, quòd definitiones rerum geometricarum non magis ideis, quam objectis ſuis conformes exiſtunt, ideoque quidquid de ideis evincit ratio, illud idem objectis inexiſtere neceſſe eſt, longè ac rerum phyſicarum definitiones, quæ potiùs congruunt ideis noſtris, quàm objectis.

18. Cum igitur rectificationes idearum eas non efficiant conformes objectis, cumque tota vis earum ad oſtendendam objectorum naturam in conformitate conſiſtat, priùs de hac, quàm de rectificatione ſolliciti ſimus oportet; & ſiquidem objecta ejus ſint indolis, quæ renuat ut aſſimilentur ideis, non aliud ſupereſt præſidium, niſi ut conemur ideas objectis conformare, ad quod nihil utilius, quàm ut potiorem de iis quæramus notitiam, aut per meditationem, & analyſim proprietatum evidentium, aut per experimenta, & obſervationes, aut per analogias, comparationeſque &c. tandiu continuato labore, quò ad uſque ſatis conſti-

terit

terit de eo , quod in ſe objectum eſt ; ubi enim intento fine potiti fuerimus, longè magis conformem cum objecto , mente habebimus ideam , quam vulgus ; ſique eam deinde rectificationi ſubjiciemus , ita ut eſſentialia ab accidentalibus diſtinguantur , & eorum ſingulis ſuus ordo aſſignetur , non modò ejus rei eſſentia revelabitur, ſed & talis ejus definitio eſſentialis condi poterit , quæ non minus , ac geometricæ , ad demonſtrationes utiliter poſſint adhiberi. Prædicti autem progreſſus ad notitiam ſubjecti comparandam, exempla proſtant quamplurima apud Phyſicos experimentales, & præcipuè apud probatiores Phyſico-mathematicos, quibus ex uſu puriſſimi ratiocinii major comparata eſt, ad intimiora rerum exhaurienda promptitudo.

19. Verùm enim verò, niſi certificata ſit idea ejus, cujus notitiam inquirimus, facilè opus ludemus ; quod ne fiat , & huic vitio vulgaris ſermonis, reliquorum omnium ſcientiis infenſiſſimo , medela aliqua, ſi fieri poteſt, adhibenda eſt ; occurrunt ſiquidem ideæ adeo inconſtantes & vagæ , ut neque valeant inter ſe, quemadmodum deceret, objecta diſcriminare ; cumque nihilominus certum ipſis reſpondeat nomen, æquè ac iis, per quas objectorum ſufficiens habetur diſcrimen , accidit ut cum non conſtet, de eo quod per nomen infer-

inſertur, neque ejus ideæ exacta certificatio habeatur, immò nec haberi poſſit, antequam homines conſentiant in eadem præciſa nominis ſignificatione, & in fundamentis, quibus ea ſignificatio debet inniti. Hoc præcipuè locum habet eorum reſpectu, quæ licèt corpora non ſint, aliquid tamen ſunt corporum, & ſuæ exiſtentiæ fundamentum habent in eorum diverſo ſtatu, quemadmodum ſunt accidentia omnia, modi, actiones, paſſiones &c. quibus corpora, & ab aliis, & à ſe, variis temporibus diverſa fiunt. Cum enim ratio quidem diſtinctionis à Natura ſit, & aliqualiter à ſenſibus dignoſcatur, æqualiter tamen non conſpicitur à mente noſtra, ſaltem univerſaliter; unde eſt, quod ablato ſæpè ſæpiùs diſtinctionis criterio, nomina permutantur, facilèque homonimiæ, & æquivocationes, & exindè tot de nómine quæſtiones, tot de genere in genus earundem rerum converſiones, totque inanes de rebus inutilibus concertationes ſuboriuntur, quibus Scientiæ inquinantur, impediunturque, quò minùs concupitam puritatem, perfectionemque adipiſcantur. Huic vitio ſermonis, quod omnibus ſpeculativis Scientiis commune eſt, præterquam Matheſi, occurrere conati ſunt Viri docti, aliqualiter immutando vulgaris ſermonis conſuetudinem, partim reſtringendo, partim ampliando, pro ut è re

viſum

viſum, vocabulorum ſignificationes, partim novis vocibus, licèt plerumque barbaris, conſtituti tàmen ſignificati, ſcientias locupletando, partim ſignificata diſtinguendo &c. Sed cum in his peragendis conſuetæ locutionis formulis uti tenerentur, quibus eodem malò carere vix erat poſſibile, aliquid certè opis collatum eſt, ſed non ex integro; oportuiſſet enim novum ferè, atque vix ferè, idioma pro ſcientiis reperire, quod ab aliquo factum fuiſſe nunquam aut legimus, aut audivimus.

20. Sed & in hoc corrigendo vitio non eadem fuit omnibus ſententia; licèt enim omnibus eſſet commune intentum, ut ideæ vagæ & inconſtantes certis ſignificationibus, nominibuſque coercerentur, aliis quidem alii limites placuere, alii aliis, & in ſua plærique ſententia adeo conſtantes fuere, putantes ſuam limitationem reliquis eſſe præferendam, ut ex eodem remedio, quo uni ſcientiarum morbo opitulari intendebatur, plures fuerint excitati: nempè inconſtantia, & vaga expreſſio idearum in varias abiit ſignificationes, ſingulas quidem certas, ſed inter ſe diverſas, quibus cum idem nomen tribuatur, plurima exindè confuſio orta, non quidem inter vulgus, ſed inter eos, qui ſupra vulgus ſapere videri volunt. Hinc cum idearum rectificatio ſemper ſolemnis habita fuerit ad eſſentias venandas; & limitatio

mitatio earundem, prædicatorum eſſentialium vices obtineat, alia atque alia ejuſdem rei emergens eſſentia, apertam facit in cauſam ignorantibus, ſuſpicionem, aut nos latere quod inquirimus, aut eam ſemitam non calcare, quæ ad inventionem perducit, aut noſtri arbitrii eſſe rerum talium eſſentiam confingere.

21. Vitio huic nullum remedium adhiberi poteſt, quàm conſenſus; difficilis tamen ut obtineatur ab iis, quorum ſinguli potiori ratione uti ſibi perſuadent, nec facilis in uno, eodemque homine. Cum enim ejuſdem rei, etiam per certam ideam cognitæ, aliæ atque aliæ haberi poſſint ideæ, à quarum ſingulis idem finis diſtinctionis eveniat, aliqua tamen ſubeſt invincibilis ratio, propter quam non in una tantùm ſiſtamus, aut conveniamus, ſed modò unâ utamur, modò alterâ, ſcilicet quia cum inter varias ejuſdem rei ideas una tantum abſoluta eſſe poſſit, reliquæ verò ad hoc vel illud referantur, non eadem omnium eſt poteſtas aut uſus, ſed uni major, alteri minor, pro diverſitate finis, ad quem à ſpeculante diriguntur. Ita animi affectus, ſi conſiderentur uti vitia, & virtutes alio petunt concipi modo, quàm ſi intelligantur, uti paſſiones corporis illud immutantes; alio ſi ad invicem ſub una cathegoria ordinati, aut naturali conſecutione unas ab altero dependentes; alio ſi ut ab

anima

anima fluentes, illamque modificantes. Sic corpus aliter à Geometra concipitur, aliter à Phyſico, aliter à Mechanico, & tandem, ut reliqua prætercam, Homo non eâdem ratione intelligitur à Phyſico, ac à Theologo, ac à Morali, ac à Medico, ſed ſuas quiſque habet ideas, quibus Homo ab eo, quod Homo non eſt, aptè diſcriminatur. Non ideo tamen hoc per errorem fit; ſed, ſuggerente diverſo fine idearum diverſitatem, oritur ut meliùs ad finem Medici ordinata ſit notio, aut Idea, quam habet Medicus de homine, quàm ea, quam de eodem format Moralis Philoſophus, & è contra; unde emergit maxima illa, quam ſupra innuimus definitionum prærogativa, fœcunditas videlicet, quâ nullum majus ad Scientias, Arteſque promovendas præſidium.

22. Ex quo igitur ejuſdem objecti variæ eſſe poſſint ideæ, aut notiones, & quidem, ſi ad diverſos fines comparentur, eodem modo perfectæ, & præterea æque ſuo fungentes munere, videlicet repræſentandi rem intellectui, & ei ſuggerendi fundamentum diſtinctionis ab alia quacunque, ut nominum rectus uſus habeatur; duo exinde neceſſario conſequuntur. Alterum, quòd cum idea quælibet, quocunque modo concepta, niſi rectificata ſit, poſſit rectificari, & ad ſuos generales conceptus genericos & differentiales reſtringi; ſi in his to-

ta rei natura conſtituatur, non una ſed multiplex cujuſcunque objecti erit natura aut eſſentia, quod quidem omninò extra rectam rationem eſt, tum quòd apud omnes in confeſſo ſit, rerum eſſentias eſſe invariabiles; tum etiam, quia cum rebus intrinſeca ſit natura propria, & hæc illud ſit, per quod res eſt id, quod eſt, ideſt eadem res, hæc utique aliud, atque aliud eſſe non poteſt. Alterum, quòd cum diverſæ ideæ ejuſdem rei nil aliud ſint, quàm noſtræ mentis conceptus varii, aut ejus variæ repræſentationes factæ intellectui, per quas id, quod cuique ſubjecto cum aliis rebus commune eſt, quodque cuique proprium intelligere poſſumus, unde genera, differentias, proprietates, & accidentia diſtinguimus, ſpecieſque componimus; horum quidem alterum poſſumus ſæpè numero præſcindere, abſtrahere, variare; quin & ſi placet cum alio aliquo componere, non omninò quidem ad arbitrium, ſed occaſione deducta à diverſis relationibus, quas tribuimus eidem objecto ad varios terminos juxta varium modum conſiderationis hujus, vel alterius Scientiæ. Atque hinc eſt, quod quemadmodum ſuppoſita, etiam accidentium magis mutabilium, eorum mutabilitatem adeo fortiter figunt, ut de mutatione dubitare non liceat, & hac ratione ad naturam eſſentialium prædicatorum veluti trahantur,

tur, ita ſi conſtans ſit in aliqua Scientia objecti ad certum terminum relatio; hæc veluti illi eſſentialis habetur, ſi conſtans præciſio, præciſum etiam licèt alioquin eſſentiale, inter accidentalia refertur &c. adeo ut juxta diverſos fines Scientiarum, aut juxta diverſos modos conſiderationis, quos Scientia adhibet, non ægrè accidentale in eſſentiale, differentiale in genericum commutari poſſit; aut novum prædicatum adjungi, præſcindi alterum, ex quibus ſicuti idearum, ita definitionum varia genera emergunt. Non ideo tamen putandum eſt, exindè confuſionem oriri, aut ejuſdem rei naturam mutari; aliud enim eſt, quod componit naturam rei cujuſdam abſolutæ, quodque intrinſecum eidem eſt, aliud quod per operationem intellectus tanquam eidem eſſentiale fingitur, & ex ſuppoſito, conſenſuque diſputantium illi evadit eſſentiale: illud abſolutam facit naturam, unam & ſingularem; Hoc (ſi naturam dicere licèt) relativam, & multiplicem; quæ tamen invicem confundendæ non ſunt, neque temere ex uno in aliud genus transferendæ, licèt non rarò ex una in alteram facilis ſit, & non ſine utilitate progreſſus.

23. Et in hoc etiam à vetuſtioribus Phyſicis peccatum eſt, ſcilicet quòd logicas definitiones vulgaribus ideis innixas aſſumpſerint pro phyſicis, quod quidem ex eo natum videtur,

quòd cum illis neceſſitas incumberet colendi ſtudia logicalia, ut ſe, reſque ſuas à Sophiſtis, Scientias undequaque invadentibus, vindicarent, ideas nominibus correſpondentes, quod quidem Logici, non verò eas, quæ rebus, quod Phyſici munus eſt, incogitatò aſſumpſere examinandas, ex quo ortum, ut non rerum, ſed nominum Scientia pro Phyſica nobis fuerit vendicata; Quæ ſanè hallucinatio altiſſimas in animo Philoſophantium radices egit, eo quòd plurima ſemper viſa fuerit inter res, & nomina cognatio, & quòd cum Scientiarum addiſcendarum ordo poſtulare videatur, ut à Logica ducatur initium, mox procedatur ad Phyſicam, facilis exinde fit, ex una Facultate in alteram, idearum transſuſio; & tandem quòd cum per plura ſæcula, ſive antiquitatis veneratio, ſive partium ſtudium, ſive ingeniorum ſocordia, ſive ſæculi conſuetudo (contra quam, licèt irrationabilem, ire nihil difficilius) effecerit, ut non ad veritatem, & rectam rationem, ſed ad placita eorum Auctorum, quos tanquam magiſtros ſibi aſſeruerat rudiorum ſæculorum ignavia, parùm, ante noſtra tempora, cogitatum ſit de perficienda, aut meliùs ordinanda ad proprium finem doctrina.

24. Cum igitur tam multiplex, ſit quemadmodum diximus, rerum natura, aut eſſentia,

per-

perſpicuum eſt, non idem ſemper eſſe, quod quæritur, quoties de alicujus rei natura quæſtio inſtituitur; ſed aliquando quidem abſolutam rei eſſentiam poſtulari, aliquando relativam; quarum utraque varia eſt, illa pro diverſa indole rei, hæc pro diverſitate termini, ad quem refertur. Itaque tùm ut certo conſtet de eo, quod quæritur, tùm ut faciliùs ad ejus acquiſitionem perveniamus, obſervandum eſt, ad quem ordinem rerum, objectum noſtrum ſpectet; an videlicet ad claſſem entium realium, an intentionalium, an corporeorum, an ſpiritualium, an ſubſtantialium, an accidentalium &c. Similiterque ſtatuendus eſt finis, ad quem naturam quærendam referre volumus, ut cohærenter ad illum, aut idea seligatur ſi proſtet; aut ſi minùs, obſervationes inſtituantur ſufficientes, ad eam objecto conformandam, habito ſemper ad eundem finem reſpectu. Hoc agendo, ſi idea, quam habent omnes homines de objecto illo, vaga ſit, & inconſtans, fieri poterit, ut certificetur; ſin minùs, per ejus rectificationem fortaſſe idem præſtabitur. Quòd ſi adhuc incerta, per obſtinatum Auctorum diſſenſum, remaneat, arbitrio utendum, ſed rationabili, in ea limitanda, addita tamen noſtræ limitationis explicatione, ut, quandoquidem cum omnibus conſentire non poſſumus, ſaltem conſentiamus cum iis, quos inſtituimus,

quibus arbitrarium non eſt à mente inſtituentis in hujuſmodi limitationibus diſſentire. Hiſce igitur remediis ideæ vulgares certificantur, diriguntùrque ad finem intentum. Quòd ſi per obſervationes, ratiocinia &c. (in quo agendo plurima ſolertià, attentione, & doctrina opus eſt) eam acquiramus de objecto notitiam, quæ ſatis ſit ad formandam ideam illi conformem, ſaltem in eo genere, ad quod illam dirigimus, via, ni fallor, erit comparata admodum patens, non modò ad detegendam ejuſdem objecti in eodem genere naturam, ſed & ad revelandas ejus proprietates, affectiones &c. non obſtantibus impedimentis, quæ objiciunt Scientiarum progreſſui ſupra expoſita vulgaris ſermonis vitia.

25. Hæc circa idearum noſtræ mentis correctionem, & rectum uſum fusè admodum explicata, licèt in Scientiis, Artibuſque univerſis tractandis utilitatem afferre poſſint, non alio tamen animo protuli, niſi, ut quandoquidem hodierni mei muneris inſtitutum poſtulat, ut ad Artem medicam meditationes omnes convertam, palam facerem, cui ſe ſe obliget perſolvendo officio, qui de alicujus morbi natura agendum aſſumit; plurima ſiquidem occurrunt in hac re, (quæ ſummam ferè Artis implet,) Medicorum falſa judicia, quorum niſi cauſas antea aperuiſſem, nulla adfuiſſet

ſpes

Digitized by Google

ſpes ea unquam corrigendi ; nunc autem (ſi intento tamen fine potitus ſum) non deſpero, quin Artifices in meam ſint conceſſuri ſententiam ; ſcilicet, ut non credant, ſe naturam ullius morbi revelaviſſe, ubi ad leges Logicorum, vulgi de eo ideam rectificaverint, aut ubi ſtatum corporis ægrotantis ad modum Phyſicorum in conſpectum poſuerint ; multò minùs, ubi nominis ethymon diligenter & eruditè in morem Philologorum conquiſiverint , & invenerint ; ſed ubi tantùm talem de morbo ideam compoſuerint, quæ ad finem Artis, inventionem videlicet oportunorum remediorum facilè manuducat ingenium ; hâc etenim ſolâ morbi idea medica conſtat , hæc ſola morbi medicam eſſentiam aut naturam complectitur ; Non idem tamen reliquarum idearum , logicæ præſertim, & phyſicæ examen , & legitimam conſtitutionem improbo ; quin immò primam in omnibus ſcientiis authumo neceſſariam ; ſecundam verò in re medica, ſi non abſolutè neceſſariam, ſaltem utilem cenſeo ; ex eo etenim ſæpè numero gradus ſit ad medicam ideam inveniendam, immò ſine ea nunquam perfectè hæc poteſt haberi.

26. Veruntamen ne generalibus tantummodo rem velle transfigere videamur, operæ pretium eſt ulteriùs progredi, inquirendo quomodo ſtatuenda ſit morborum natura relatè ad Ar-

tem medicam , ſeu, quod idem eſt, in ordine ad eorum curationem, in quo quidem agendo, non modo communia vitia ſermonis , ſed & ea, quæ in hac materia potiſſimùm occurrunt, corrigere tentabimus, aut ſaltem indicabimus, ſperantes eorum cognitionem id efficere poſſe, ut quandoquidem non licet in pleriſque loquendi formulas , & vocabula immutare , ſaltem ita utamur , ut errores ex iis in mentem non irrepant Artis fini officientes. At quoniam non ſpecialem de morbo aliquo tractationem inſtituere animus eſt, ſed in genere de iis, quæ attendenda ſunt in cujuſque morbi natura inquirenda, à generali idea morbi auſpicabimnr; quam primò quidem, quantum fieri poteſt, certificabimus, mox rectificabimus, inde, quo ad patietur ejus univerſalitas, ſuo objecto conformabimus, & poſtremò ad finem medicum referemus; adeo ut tandem conſtet, & quid ſit morbi generaliter ſumpti eſſentia, & quonam pacto procedendum ſit in morborum ſpecialium , & ſingularium natura ſtatuenda; qui enim circa generalia progreſſus, recto tramite ducit ad propoſitum finem , is ipſe paucis mutatis idem efficiet circa ſpecialia , præterquam quòd,qua ratione ab univerſalibus ad particularia deſcendendum ſit , ſubindè indicabimus.

27. Ut igitur ad certificandam morbi generalem

ralem ideam accedamus, obſervare licèt, ante ullam Artis medicæ notitiam, procul dubio homines egrotaſſe, ideoque nomen, quo ad exprimendum ægrotantium ſtatum uſi ſunt, non alium potuiſſe uſum habere, quàm ad diſtinguendum ſtatum corporis ægrotantis à ſtatu ſani. Hujuſmodi diſtinctionis radix ſanè petenda erat à cognitione, utriuſque ſtatus non integra tamen, cum tam in uno, quàm in altero plura occurrant communia; plura item quæ mutari poſſunt etiam in oppoſita, abſque eo quòd ſtatus ſanus in morboſum, & contra morboſus in ſanum convertatur, aut à ſe ipſo diverſus ſiat; Prima ſunt, quæ eſſentialiter competunt humano corpori; Secunda verò, quæ accidentaliter ipſi advenientia ad alterutrum ſtatum ſunt indifferentia; particulæ igitur utriuſque ſtatus, ſecundùm quas corpora morboſa vel ſana dicuntur, quæque illæ ſunt, quæ in abſtracto Sanitas, vel Morbus nuncupantur, & ſeorſim cognoſcendæ, & ad invicem comparandæ, ut diſtinctio habeatur. Licèt autem probabile ſit, futurum ut homines neque de ſanitate cogitaſſent, neque de ſtatu ſui corporis, quod ſpectat ſanitatem, aliquid cognoviſſent aut cognoviſſe curaſſent, niſi ægrotaviſſent; nihilominus tamen vix dubitare eſt, quin, ubi primùm morbi apparuere, cognoverint diverſitatem intercedentem inter ſtatum

corpo-

Digitized by Google

corporis antecedentem, & morboſum, aut inter eum, in quo erant cæteri homines, & eum in quo conſtituebatur ægrotus, & licèt illum nondum ſanum dixerint, ſaltem tamen intellexerint, tanquam terminum comparationis, à quo ſumeretur diverſitas. Præcedit ergo ſanitas morbum ſicuti tempore, ita & naturâ; ideoque ſi ſtatus, & ſani, & morboſi corporis cognoſcendi, & comparandi ſunt, ut inter utrumque differentia internoſcatur, præſtat à ſtatu ſani corporis, ſive à ſanitate rem exordiri; eo etenim cognito, facilè, quis ſtatus morboſus ab hominibus dicatur, protinus intelligitur.

28. Negandum non eſt, Deum Optimum Maximum in hominis creatione ſecutum fuiſſe omniſciæ ſuæ Mentis ideam, & ad ejus modulum hominem feciſſe; voluiſſe idcircò, ut homo non ſolùm exiſteret, ſed & viveret, & ſentiret, & loco moveretur, & (ut omnia uno verbo complectar) ad ſuæ Mentis præſcriptum ageret; ut autem talia præſtare poſſet, dubio procul, eum certis potentiis, facultatibus, aut virtutibus donavit, quarum ope in ſibi deſtinatas actiones deſcendere poſſet. Non idcirco tamen putandum eſt, tales aut potentias, aut actiones ita à Creatore tributas homini, ut iis carere non poſſet, ſed cum mortalem conſtituerit, ideoque alterabilem, deſituras, &

ut

ut deſinere poſſent, mutabiles; ſic tamen ut ad aliquarum deſinentiam homo deſineret, non item ad deſinentiam aut mutationem aliarum. Tales actiones, à Natura deſtinatæ homini, dictæ ſunt ſecundùm naturam, quaſi ac dixeris ſecundùm intentionem Naturæ, ſeu, quod idem eſt, Dei Creatoris; & ad normam actionum etiam potentiæ; quarum ſingularum vigor, poteſtas, aut energia, cum juxta gradus variari poſſit, non ideò tamen omnium perfectiſſimus, ille eſt ſolus, qui à Natura intentus fuerit, ſed infrà hunc alii etiam imperfectiores, dummodo tales, qui ad benè vivendum, & ſine moleſtia agendum ſufficiant; vita quippe fundamentum actionum eſt; actiones verò aut ad uſum vitæ ordinantur, aut vitæ uſum conſtituunt.

29. Hujuſmodi igitur potentiarum ſecundùm naturam complexus, ille eſt, qui in homine ſtatum facit ſanitatis; videtur enim extra dubium, ſanitatem æquè intentam fuiſſe à Creatore in homine, ac complexum potentiarum. Hic autem petit cognoſci; & juxta numerum univerſarum, & juxta eſſentiam, graduſque ſingularum; & juxta ſubordinationem & dependentiam, quam debent habere ad invicem, & juxta omnium concurſum in perficiendo taliter homine, ut reſpondeat intentioni Naturæ, ad hoc ut perfectiſſimè eſſentiam abſolutam ſanitatis

tatis dicamur cognoſcere. Quoniam tamen talis cognitio in vulgu præſumi non poteſt , quem & maxima pars hujuſmodi facultatum latet ; & quas mediis actionibus, aut effectibus cognoſcit , non ſatis ſecundùm gradus ſano corpori congruentes, novit definire , factum eſt, ut ad ſtatuendum ſtatum corporis ſani, non univerſum complexum, aut potentiarum , aut actionum adhibuerit , ſed illas tantum potentias , quæ referuntur ad actiones magis manifeſtas ; quales ſunt, quæ ad uſum vitæ pertinent , aut quæ maximè ad vitam ſine dolore degendam ſpectare comperta ſunt. Et re vera , notante Galeno *de diff. morb. cap.* 2. in hac idea videntur omnes homines concordare ; *tunc* enim *ſanos ſe ſe exiſtimant , cum partium ſui corporis miniſterio ad eas, quæ in vita ſunt neceſſariæ actiones, ſine aliquo vitio perſungi potuerint ;* quæ tamen idea non videtur ex integro ſtatum ſani corporis repræſentare , ſed ex parte tantùm , aut potiùs componi ex criterio , per quod corpus ſanum exiſtimatur, non raró etiam fallaci ; dantur enim qui ad omnes functiones vulgo notas ſat rectè ſe habent, & tamen ſani non ſunt , eo quòd aliqua ex potentiis internis in debito ſtatu non ſit, quemadmodum frequenter contingit in Ictero, Palpitatione cordis &c. Licèt igitur idea vulgi alligata ſit potentiis tantummodò ſibi cognitis ; obliganda

tamen

tamen videtur iis omnibus, quæ homini ex natura, ſeu ex inſtituto Creatoris debentur; quod ſanè tanto ſecuriùs faciendum, quanto certius eſt, non conſilio aliquo, ſed potius ex ignorantia, homines aliquibus tantum potentiis, ad cognitas actiones relatis, ideam ſanitatis affixiſſe, futurumque fuiſſe ut ad omnes affixiſſent, ſi cognoviſſent, quemadmodum factum novimus poſt Galenum ab omnibus ferè Medicis. Certificanda igitur idea vulgi, & à ſua imperfectione liberanda per collectionem omnium potentiarum à Natura humano corpori conceſſarum; quam ſi illi ineſſe intellexerimus ſanum dicemus, ideoque ſtatus ſani corporis ille erit, in quo omnes potentiæ humano corpori debitæ ſecundùm naturam ſe habuerint.

30. Hanc ita certificatam ideam recto ordini congruere, oſtendit ejus extenſio ad alia præter corpus humanum; pari enim ratione ſana dicuntur brutorum, & plantarum corpora, quin (licèt juxta eum, qui nunc viget, loquendi uſum, metaphoricè) etiam inanimatis, naturalibus æquè, ac artefactis, atque ipſis etiam ſpiritibus ſanitatem attribuimus; ita ut horum omnium ſtatus ſanus ille dicatur, qui eſt comparatus ad actiones ſibi deſtinatas, aut ab Arte, ſi artefactum, aut à Natura ſi naturale ſit ſubjectum: Et ſiquidem ab Arte,

cum

cum explorata ſit artificis intentio, nulla difficultate dignoſcitur, quæ ſint actiones illi deſtinatæ; in naturalibus verò, non alia ratione ſe prodit intentio Naturæ, quam obſervatione eorum, quæ in plurimis ſingularibus ſolemnia ſunt.

31. Determinato ſtatu ſani corporis, facile eſt & ſtatum corporis ægrotantis intelligere; ſiquidem cum unus alteri privativè opponatur, ſicuti ab uno ad alterum oppoſitorum facilis eſt tranſitus, ita non ægrè ſtatum morboſum ex ſano determinabimus, ſi dicamus, eum eſſe, qui ſanus non eſt; Neque difficultatem faciat ſtatus neuter, hic etenim aut per ignaviam, aut per ſubtilitatem metaphyſicam confictus eſt. Itaque ſi ſtatus morboſus idem eſt ac non ſanus; & ſanus is eſt, *in quo omnes & ſingulæ potentiæ humani corporis ſe habent ſecundùm naturam* profectò erit morboſus *ille*, *in quo non omnes & ſingulæ potentiæ humani corporis ſe habent ſecundùm naturam*; in qua definitione licet advertere negationem, quæ ſanum corpus à morboſo diſterminat, non cadere ſupra ſingulas potentias, quaſi ac in ſtatu morboſo omnes potentiæ eſſe debeant læſæ, ſed quidem ſupra univerſitatem earum; quilibet enim defectus aut in eſſentia, aut in gradu, aut in numero ſufficiens eſt ad commutandum ſtatum corporis ſanum, in morboſum; bonum quippè ex integra, ut ajunt,

causa

cauſa componitur, malum verò manat ex quocunque defectu. Hujuſmodi eſse ſtatum corporum ægrotantium negaverit nemo, qui adverterit, dici homines ægrotare, vel cum non poſsunt præeſse functionibus ſuis, vel, ſi præſunt, non ſine moleſtia, vel cum alia aliqua corporis potentia ſuo rectè non fungitur officio, quia vel ablatè, vel diminutè, vel depravatè &c. reſpectu ſuarum actionum ſe habeat.

32. Si igitur conferamus hunc ſtatum cum ſano, manifeſtè apparebit, unum ab altero diſſidere in hoc, quod ſtatus ſanus præſeferat complexum omnium potentiarum, & earum ſingulas ſecundùm Naturam ſe habentes; morboſus verò neget vel complexûs hujuſmodi integritatem, vel alicujus potentiæ habitum ſecundùm Naturam. Hinc, ſi ſtatum ſanum, ſeu, quod idem eſt, ſanitatem ad totam ſuam latitudinem extendamus; ſimiliterque, ſi ex complexu omnium potentiarum, potentiam quandam univerſalem componamus, quam ſubjecto ineſse intelligamus, eo pacto quo in illo ſanitatem intelligimus, erit Sanitas in abſtracto Potentia cujuſcunque ſubjecti ad actiones ſibi deſtinatas, morbus verò impotentia ad eaſdem, quam generaliſſimam ſanitatis & morbi rationem facilè contrahemus ad naturalia, ad artefacta; ad animata, ad inanimata; ad vegetabilia, ad bruta, ad hominem; ad cor-

porea

porea, ad ſpiritualia, ſi ſubjectum potentiæ pro ratione varietur, & ſi actiones cuilibet deſtinatæ, modo ad Naturam, ſeu Creatoris arbitrium; modo ad Artem, ſeu ad Artificem; modo etiam ad mentem noſtram referamus; adeo ut juxta hanc regulam ſanitas humana ſit *Potentia humani corporis ad actiones ſecundùm naturam;* morbus verò *Impotentia humani corporis ad actiones ſecundùm naturam.*

33. Atque his quidem ſatis explicatam eſſe morbi logicalem eſſentiam, ſeu, quod eòdem recidit, definitam morbi, quantum ad nomen ſpectat, acceptionem cenſeo; quare dimiſſis ſubtilitatibus, & tricis, quibus Theorici nimio plus ſe ſe implicant, quæque non Medicorum, ſed Logicorum, potiùs Sophiſtarum cuncta ad uſum conſueti ſermonis, (quo nihil inconſtantius) exigentium, ſunt; nonnulla advertere liceat, præcipuè ad morbi definitionem exactiùs, & ſine æquivocatione intelligendam, neceſſaria, quin, & ad ideam morbi magis adhuc certificandam facientia; verſabuntur autem præſertim circa verborum ſignificationem, quæ exigit limitari. Primum eſt, quod nomen *Potentia*, & *Impotentia* non debet hic intelligi pro virtute activa, aut pro ejus negatione, ſed etiam pro diſpoſitione ad patiendum; neque enim humanum corpus ad agendum tantummodo comparatum eſt, ſed

etiam

etiam ad recipiendum actiones plurium, tùm exteriorum, tùm interiorum erga ipſum; ſic, niſi diſpoſitum ſit ad dolorem ſentiendum, accedente objecto dolorifico, non poteſt dici habere omnes potentias ſibi à natura deſtinatas; potentia igitur, & impotentia debent intelligi tùm activæ, tùm paſſivæ. Inſuper utraque debet intelligi proxima, non autem remota; aliter enim cum corpus ægrum poſſit ſanari, & conſequenter potentiam habeat ad ſanitatem, ideoque ad actiones ſecundùm naturam, hac ratione ſanum dici poſſet, quod tamen non fiet, ſi potentiam proximam intelligamus, & talem, ut ad erumpendum in actiones, illi non deſit, niſi ultimum determinativum, quo accedente, neceſſariò actio emergit. Præterea non ad eoſdem abſolutè terminos refertur Potentia ſanitatis, & Impotentia morbi; illa omnes actiones ſecundùm naturam collectivè ſumptas; hæc verò non omnes, ſed aliquas tantùm reſpicit; impotentia quippe ad omnes ſingulaſque actiones, non morbus, ſed mors eſt; hinc impotentia non debet hic ſumi pro negatâ abſolutè & ex integro, potentiâ ſanitatem ponente; ſed pro negata ejus integritate. Ulteriùs, cum potentia ſanitatis interna ſit, licèt ex cauſis etiam externis coaleſcat, ita pariter impotentia ad actiones, in morbo interna concipitur; hinc impedimenta externa, veluti ſi

quis vinculis detineatur, ita ut moveri non poſſit, morbi non ſunt, quemadmodum non dicitur morboſus ventriculus, qui non concoquit, quia nihil ſuggeritur. Simili ratione cum verba illa *ſecundùm naturam* importent deſtinationem Naturæ, & hæc non alia ratione nobis conſtare poſſit, quàm obſervatione eorum, quæ plurimùm eveniunt in corporibus, hinc actiones, & conſequenter potentiæ, non eodem modo ſemper computandæ ſunt, cum non eodem modo ſemper ſe prodat intentio Naturæ. Propterea ad ætates, ad ſexus, ad temperamenta, ad regiones, idioſincraſias, atque alia hujuſmodi, exigendæ ſunt res ſecundùm naturam, aut non. Hinc, præter naturam non eſt ſterilitas in infante, neque menſtrualis ſanguinis exitus in muliere, neque color niger in Æthiope, neque ira in bilioſo temperamento &c. Similiter alia & ſecundùm, & præternaturam ſunt diverſorum reſpectu, ſic ſterilitas in adulto, ſi conferatur cum neceſſitate conſervationis ſpeciei, præternaturam eſt, non item, ſi cum neceſſitate conſervationis individui, quod idem valet etiam de actionum ad invicem reſpectu, quarum unius exceſſus ſæpè numero ſupplet defectum alterius; & licèt utraque extra conſuetum Naturæ ordinem ſint, æque tamen ſatisfaciunt intentioni Naturæ ad vitam & actiones poſtremò collimantis.

Cæte-

Cæterùm, licèt nomen potentiæ, & impotentiæ utpote, generale admodum, plurimam referat obſcuritatem, in hoc tamen caſu, cum nihil ſignificet aliud præter poſſe, & non poſſe, & utrumque reſpiciat actiones; æque benè intelligitur etiam à vulgo, ac actiones eædem; ideoque ſi hæ manifeſtæ ſint quo ad exiſtentiam, diminutionem, exceſſum, depravationem, æquali ratione etiam manifeſtæ erunt potentia, & impotentia: Neque ſanè ad vulgi ideam, aut notionalem eſſentiam potior cognitio requiritur, quodcumque enim ad explicationem ulteriùs adderetur, potiùs tenebras, quàm lucem offunderet, ideoque diſſenſum faceret, quo nihil in logica idea magis formidandum. Quo circa retentis nominibus *potentiæ*, & *impotentiæ*, certificatis tamen, ad normam ſupradictarum, rationibus, nec non verbis illis *ſecundùm naturam*, expoſita modò ratione, intellectis, amplexemur oportet, tanquam ſatis certificatas, & ultimò rectificatas Morbi, & Sanitatis definitiones.

34. Jam verò, quoniam à definitionibus noſtris non alium poſtulamus, quàm rectum uſum hominis, tùm ſanitatis, tùm morbi, ad quam ſufficit idea certa, clara, in qua omnes homines conſentiant, abſolutè tamen neceſſaria non eſt integra conformitas ad objectum; quæ tamen exigitur ut abſoluta rei natura innoteſ-

cat, ulteriùs progrediendum eſt in ea inquirenda.

35. Poſito ergo morbi nomine, tanquam medio inter ideam, quam mente habeo, & illud, quod in corpore morboſo eſt, ſatis jam cerno, quoties morbi nomine citra errorem utendum ſit; ſcilicet eò tunc, cum intellexero impotentiam ad actiones ſecundùm naturam, quam ſive verè, ſive falsò affigam ſubjecto, ſtatim determinabor ad illud morboſum, vel dicendum, vel cogitandum; Verùm etiamſi verè affigam, non aliud ex eo mihi conſtabit, niſi illud ſubjectum habere impotentiam ad actiones ſecundùm naturam, quod cum idem ſit, ac non poſſe exercere actiones omnes, & ſingulas ad præſcriptum naturæ, non exinde docebor aliquid, quod unicuique ex vulgo manifeſtum eſſe non poſſit. Habet ſane idea morbi aliquid conforme illi, quod extra mentem exiſtens, in ſubjecto morbus dicitur, ſed id adeo obſcurè intelligitur, ut non niſi de ejus exiſtentia reali in ſubjecto poſſit dijudicari. Hic quidem univerſalitatis effectus eſt; ejus etenim ratio poſtulat, ut determinationes quæcunque abjiciantur, præterquam illæ, quæ gradum univerſalitatis componunt; ſed tamen ex eo etiam profluit, quòd abſtractiones non ſemper repræſentant realia, qualia in ſe ſunt, ſed tantummodo qualia cognoſcuntur, idcirco

quoniam

quoniam potentia quoddam eſt abſtractum à concreto, quod eſt ultimò comparatum ad aliquid efficiendum, licèt non efficiat, ſimiliterque impotentia; oportet ut quod in abſtracto potentia dicitur, vel impotentia, cognoſcatur in ſuo concreto, ad hoc ut idea, potentiæ ſuo objecto poſſit conformari. Hoc profectò impoſſibile eſt ſervata univerſalitate; cum enim quæcunque extra intellectum exiſtunt ſingularia ſint; ſi ex integro cognoſcatur in aliquo concreto reali, potentia, adeo ut illi omnino conformis fiat ejus idea; non ampliùs univerſaliter cognoſcetur, ſed ſingulariter. Nihilominus tamen, cum inter concreta intercedat ſimilitudo, in qua plura convenire poſſunt ſingularia, etiam in concretis, ferè ac in abſtractis, univerſalitas concipi poteſt, & quidem cohærenter ad gradum univerſalitatis abſtractorum, non tamen eodem modo menti ſe ſe exhibens, cum, quæ inter concreta univerſalitas eſt, multo plura licèt univerſaliter repræſentet, quàm quæ inter abſtracta pari gradu univerſalitatis conſiſtentia. Hoc igitur illud eſt, quod de morbo in genere, ejus concretum reſpiciens, quærendum eſt, ut realis impotentia ad actiones exactiùs cognoſcatur, & ut deinde idea morbi, conformior quàm impotentia ſit, ſuo objecto reddatur.

36. Quoniam igitur morbus eſt impotentia

ad actiones ſecundùm naturam, neceſſe eſt ut actiones hæ, quarum reſpectu morbus impotentia eſt, ſingillatim cognoſcantur. Quoniam verò actiones directè referuntur ad potentias ſuas, & potentia ad actiones ſecundùm naturam ſanitas eſt; ut cognoſcatur quid ſit morbus in concreto, præcognoſcere oportet, quid in concreto pariter ſit ſanitas, ſeu quid in concreto, reſpondeat ſanitati in abſtracto, ſive quid ſit, aut cui reſpondeat in concreto potentia ad actiones ſecundùm naturam; neque enim forſan, & ne quidem forſan, putandum eſt, aliquid eſſe in concreto, à cæteris quæ ipſum componunt diverſum, quod potentiæ nomine vocetur. Itaque cum ſanitas ſit potentia ad actiones, ut intelligatur natura ſanitatis in concreto, opus eſt, ut pateat quot ſint actiones hujuſmodi, quæ ſingularum eſſentia, quinam ſint cujuſque gradus cum ſanitate congruentes, quis omnium ad invicem reſpectus, &c. quæ omnia cum ad eſſentiam ſanitatis in abſtracto accuratiùs intelligendam conducant, tanto magis neceſſarium eſt, ut perſpecta habeantur in concreto ſani corporis, modò quis cupiat naturam ſanitatis in concreto exquiſitè intelligere. Ad hæc, quoniam actio quælibet appellat ſuam potentiam; & potentia, licèt juxta vulgaris ſermonis uſum toti ſubjecto tribuatur, nihilominus tamen, ſi res intimiùs

conſi-

conſideretur, alicui ejus parti magis competat, & denominativè tantùm toti ſubjecto accenſeatur; quænam pars cuique actioni deſtinata ſit, ideoque quæ ad eam actionem, potentiam habeat, determinare oportet; & ſiquidem actio compoſita ſit, ideſt ſi coaleſcat ex aliis ſimplicioribus actionibus, quæ à diverſis partibus proſiliant; quid ad eam actionem conferant particulatim ſingulæ ex iis, videndum eſt. Præterea, cum actiones ſimplices ex unica parte dependeant; quid in ea ſit, per quod ad eam actionem rite, & ad Naturæ præſcriptum eliciendam diſponatur, ſive ſit per modum cauſæ cujuſcunque generis, ſive per modum conditionis, aut circumſtantiæ, perſpiciendum eſt; hoc enim illud idem eſſe apparet, quod correſpondet potentiæ, quæ in eam actionem terminat. Quòd ſi hæc pars aliarum partium actionibus indigeat ut agat, (indiget autem, aut ſemper, aut ſaltem plerumque) & hæ eodem modo cognoſcendæ ſunt, & præterea, per quid actio ejus influat in actionem alterius, adeo ut partium omnium quà fluidarum, quà ſolidarum invicem agendi rationes, & omnium aut ad vitam conſervandam, aut ad actiones à vita prodeuntes obeundas concurſus, tandem aliquando innoteſcant; Hæc enim omnia & alia fortaſſe plura Divino ordinata artificio, ſicuti faciunt, ut corpus humanum ſuis

potentiis donetur, per quas in actiones deſcendat; ita intelligenda ſunt, ut quid ſint in concreto potentiæ eædem, aut quid potentiis iiſdem in abſtracto ſumptis, reſpondeat, aptè & ad normam ejus quod eſt; non ejus quod cogitatur in abſtracto, percipiatur. Quod ſi ex his omnibus ritè cognitis ea ratione, qua in quolibet homine eſſe oportet, ut juxta Naturæ intentionem agere poſſit, una, ſi tamen fieri poteſt, idea componatur; hæc quàm ſimillimè ſanitatem in concreto repræſentabit, per quam non modo ſanum hominem ab ægro diſtinguemus, ſed qualis ſit, & per quid ſanus realiter exiſtat, & dici mereatur, appoſitè diſtinguemus. Quantum autem difformis ſit talis in concreto ſanitatis idea ab ea, quam in abſtracto ſupra propoſuimus, vel ipſa comparatione patebit, quantumvis nihil ad aliquam potentiam pertinens hucuſque determinaverimus, ſed ſolùm indicaverimus determinanda, adeo ut abundè pateat, quantum logicalis eſſentia ſanitatis abludat à natura ejus abſoluta (quam, quia eſt objecti naturalis, phyſicam quoque poſſumus nuncupare) & quantum propterea à veritate aberrent, qui objecti alicujus phyſici notionali definitione propoſita, cenſent ſe ejus naturam ſatis docuiſſe.

37. Non eſt tamen credendum, brevicula aliqua oratione, quemadmodum in logicis defini-

nitio-

nitionibus conſuevit, ideam ſanitatis in concreto complecti poſſe, cum longa ſaltem enarratio expoſtuletur, quæ totam œconomiam animalem in homine comprehendat; neque enim ſatis eſt generalibus terminis ſanitatem in concreto adumbrare, veluti cum Galenus illam definivit per *conſtitutionem naturalem omnium partium corporis*; aut ſi quis rem aliquanto magis perſtringens illam definiret *complexum omnium cauſarum, conditionum, circumſtantiarum &c. a quibus actiones omnes in ſingulis partibus corporis ſecundùm naturam conſervantur*; aut tandem ſi quis cauſas, conditiones, circumſtantias, &c. magis ſpecificè determinaret ad compoſitionem, ſtructuram, magnitudinem, figuram, ſitum, libertatem, connexionem &c. partium ſolidarum; ſimiliterque ad eſſentiam, qualitatem, copiam, puritatem, motum &c. fluidarum, per quæ generaliter actiones ſingulæ in ſingulis partibus fiunt, & earum potentiæ ſubſiſtunt; hiſce etenim expreſſionibus nimio plus accedimus ad abſtractum, & removemur à concreto, & quidem nulla urgente neceſſitate, cum ſanitas, quæ in homine eſt, non habeat aliam univerſalitatem, quàm ſpecificam; qualis enim invenitur in uno homine, talis & in altero ſpecificè concipienda eſt; aut ad ſummum non alias patiatur differentias, quàm juxta ſexum, ætatem, &c. quas ſeorſim enucleare res multi labo-

laboris eſt. Non eſt ergo ut quis putet, naturam ſanitatis phyſicam, aut in concreto ſatis attigiſſe per ullam ex genericis definitionibus, ſcilicet neque per Galenicam, quæ tantùm non ex integro abſtracta eſt; neque per ullam ex aliis adductis, quæ licèt magis accedant ad concretum, nihilominus tamen, quantum licet, ipſum non attingunt; ſed neque attingere fas eſt, niſi poſt perceptam legitimam Phyſiologiam, quæ ſola ſanitatis in concreto ideam componit per omnia ſimilem illi, quæ in homine reperitur.

39. E contra verò cum morborum infinitæ propemodum ſint differentiæ, & qualiter unus ægrotat, taliter non ægrotet & alter, non licet ita ad concretum accedere in dicenda morbi in univerſum ſumpti, phyſica natura, quemadmodum de ſanitate fieri poſſe, & debere ſupra demonſtravimus; ſcilicet poteſt quidem hujus & alterius morbi ſpecifica natura in concreto, æque ac ſanitatis cognoſci; ſed cùm morbi generaliter accepti, generalis etiam ſit ratio, ſub qua diverſæ morborum claſſes, & ſpecies comprehenduntur; ſicuti in abſtracto neceſſe eſt ut differentiæ omnes præſcindantur, ita ab ejus idea, aliqua in concreto removenda ſunt quæcunque in concreto pariter ejus faciunt differentias, retentis tantum illis, quæ in uno quolibet morbo communia

ſunt;

ſunt; quæque propterea terminis univerſalibus efferre oportet, aliquanto quidem minus abſtractis, quàm ſint ii, quibus exprimitur idea morbi, vulgaris, ſed tamen plurimùm adhuc abſtractis. Itaque cum morbus juxta ſignificationem nominis omnibus acceptam, ſit impotentia ad actiones ſecundùm naturam, quemadmodum in abſtracto importat negationem ejus potentiæ, quæ facit ſanitatem, ita & in concreto ſimilem negationem debet præferre. Quo circa ſi mente habeamus ideam ſanitatis in concreto, coaleſcentem ex omnibus ſupra indicatis; ut pari ratione morbum in univerſum conciperemus, oporteret ad negandam per partes ſanitatem, per innumeras alternativas procedere, dicendo morbum in univerſum eſſe, cum aut cerebrum, aut cor, aut hepar &c. ſuo non funguntur officio ſecundùm naturam; neque hoc ſatis eſſet, ſed oporteret per ſingulas corporis partes percurrendo addere, cum cor vitiatur aut in compoſitione, aut in ſtructura, aut in magnitudine, aut in ſitu &c. aut perluitur humoribus vitium habentibus, aut in eſſentia, aut in qualitate, aut in motu &c. Hæc enim omnia curioſè conquiſita correſponderent in concreto, impotentiæ ad actiones ſecundùm naturam. Licèt autem hoc importaret notitiam in concreto, morbi in univerſum, & quidem in eadem linea, in qua concretum ſanita-

ſanitatis innoteſcit; cum tamen idem ſit, ac cognoſcere univerſale per ſua ſingularia omnia; multiplicitas morborum poſſibilium non finit, ut hac ratione morbum univerſaliter ſumptum hac ratione poſſimus in concreto intelligere; neque enim rei indoles permittit, ut eodem modo morbos noſcamus in ſuo genere, ſicut Planetas, quorum cognitus numerus valet eorum genericam rationem; infinitus quippe eſt morborum numerus, & vel unius omiſſio ideam univerſalem vitiaret. Ut igitur morbus in univerſum, in concreto tamen, quantum fieri poteſt, intelligatur, oportet negare non alternativè particulas ſingulas, ideam reſpondentem concreto ſanitatis componentes, ſed tantùm in univerſum, integritatem ejus potentiæ, quæ facit ſanitatem, ſed tamen per terminos, quantum fieri poteſt, ad concreta relatos; & propterea ſi cum Galeno ponamus ſanitatem in conſtitutione naturali omnium partium corporis; morbus univerſaliter acceptus erit *conſtitutio præternaturalis alicujus, vel aliquarum partium corporis*; ſi verò propiùs ad concretum acceſſuri, velimus ſanitatem eſſe complexum omnium cauſarum, conditionum, circumſtantiarum &c. à quibus actiones omnes in ſingulis partibus corporis ſecundùm naturam conſervantur, erit morbus *quodcunque vitium in complexu prædicto*; & tandem ſi ſanitatem adhuc

magis

magis concreto admovere animus ſit, cauſas conditiones &c. quibus ad actiones potentia conſervatur diſtinguendo, tùm à ſe invicem, tùm in ſuas ſpecies &c. erit morbus *vitium in quolibet eorum*. Sed advertendum, ne cum totum aliquod univerſaliter expoſitum, & ex pluribus coaleſcens reſolvimus in partes componentes, harum alia ſubterfugiat, aut aliqua clanculàm irrepat, quæ compoſitionem non ingrediatur; vitia etenim hujuſmodi, ſicuti vitiant conformitatem ideæ exindè ortæ cum ſubjecto; ita manifeſtè fugienda ſunt; ut autem vitemus, præſtat, aut rem intimiùs examinare, aut ad aliquanto abſtractiora, & univerſaliora refugere, quæ, præciſione ſua, nos ab erroribus circa earum differentias & partes, ſervent incolumes. Cæterùm, ſi tutò procedere datum ſit, quo plura, & quo diſtinctiùs de eo, quod impotentia eſt ad actiones, ſervata univerſalitate, cognoſcentur, eo magis morbi univerſaliter ſumpti idea ſuo objecto fiet conformior; cum tamen integra conformitas in univerſalibus nunquam ſperanda ſit, niſi ad ſummum in ſpecificis, ſi tamen ſingularia cuncta adamuſſim ſibi exiſtant ſimilia, alias neque in his, ſed in ſingularibus tantùm quærenda, quæ ſola veri concreti rationem habent.

38. Cum igitur morbus eo pacto, quo in præſentiarum à nobis ſit conſideratus ſuam ge-

neticam univerſalitatem exuere non poſſit, neceſſariò ejus idea à morbo in concreto diverſa exiſtat opus eſt; cùmque præſtet ſemper, ut inconformitas ab abſtractione potiùs, quam à falſitate procedat, præſtabit etiam in noſtro caſu morbum aliquantò magis abſtractè exprimere (dummodo verè) quam minùs abſtractè & falsè, præſertim cum abſtractio non tollat cognitionem, quam quiſque de morbo quantumvis in concreto habere poteſt, ſed tantùm ſuſpendat animadverſionem. Quo circa nil vetat, quò minùs, aut Galeni definitionem amplectamur, aut aliam aliquam magis ad concretum vergentem, qualis eſt, quam ſuperiùs adduximus, videlicet, *morbum eſſe vitium, ſeu defectum in conditionibus, à quibus actiones in ſingulis corporis partibus ſecundùm naturam conſervantur*, cui in eadem linea correſpondet definitio ſanitatis, videlicet, *complexus conditionum omnium, à quibus actiones in ſingulis partibus ſecundùm naturam conſervantur.* Nomine autem conditionum intelligantur oportet & cauſæ, & circumſtantiæ, & reliqua omnia enumerata, & plura etiam, quæ quis noverit, eſſe in partibus ad agendum neceſſaria, excepto tamen ultimo illo determinativo (quoties actio continua non exigitur) per quod, dum accedit, illico pars ſuam erumpit in actionem. A vero autem non abludere allatas ſanitatis & morbi

physi-

phyſicas definitiones ex eo colligere eſt, quòd complexus conditionum &c. aliquantò magis dilucidat, quid ſit potentia ad actiones, & quòd idem complexus in corpore, licèt ſecundùm ſuas ultimas & reales differentias non exprimatur, eſt tamen id, quod mente concipimus nomine abſtracto potentiæ, cuique nomen ſanitatis affigimus: quod pariter de *vitio conditionum*, &c. relato ad impotentiam mente intellectam, ad nomen ipſi tributum, & ad corpus, in quo actiones vitiantur, repetendum eſt.

40. Porrò advertendum eſt, quod ſtatus corporis, vel ejus partium, aſſumptus à Galeno, tanquam genus commune ſanitatis, & morbi, ea fortaſſe de cauſa, quòd oppoſita debeant eſſe ſub eodem genere, juxta regulas logicales nimia pollet univerſalitate; ſiquidem ſi morbum aliquem definire velimus per ſtatum corporis præternaturalem, aut per receſſum à naturali ſtatu, quemadmodum plærique faciunt, etiamſi ſtatum, aut receſſum ita limitemus ad propriam ſpeciem, ut totus quantus eſt pateat, neceſſariò includemus in tali, vel ſtatu, vel receſſu, & actiones præternaturales, & impotentiam ad illas, & præternaturales habitudines partium, & earum præternaturales effectus omnes, aut paſſiones, & quidquid in ſtatu præternaturali illas ponit & conſervat, &

demum

demùm quidquid præternaturaliter inextiterit corpori, hæc enim omnia & morboſa dicuntur, & morboſum corporis ſtatum determinant, eo pacto quo, quæcunque ſecundùm naturam ſunt, cujuſcunque tandem ordinis fuerint, ad ſtatum naturalem reducuntur. In hoc autem caſu negandum non eſt, latiùs patere talem ideam morbi, quàm abſtractam, & logicalem, ideoque continere in ſe plura, quæ ad morbi eſſentiam non pertinent, idcirco ſegreganda, ne cuncta ſub eadem ratione conſiderata in noſtro intellectu, quin & in Arte, ejuſque uſu, confuſionem inducant. Hanc diſtinctionem tentàvit Galenus *libro 2. Methodi capite 1.* Cum enim quidquid præternaturam componit corporis ſtatum morboſum, ſit, vel vitiata functio, vel affectus eam vitians, vel ejus cauſa neceſſariò præcedens, vel effectus neceſſariò conſequens; cauſam & effectus meritò à ratione morbi ſtatim ſubmovit, relinquens affectum, & vitiatam functionem, tanquam ea, quibus dubitari poteſt, an ratio morbi conveniat; ſed protinus & *hanc* rejicit dubitationem, ex quo enim omnes conſentiant, ad morbum dirigi curationis conſilia, conſtetque non ad functionem læſam, ſed ad affectum ipſam lædentem curationem adhiberi, affectum qui primò functiones vitiat, morbi rationem habere, non autem læſam functionem con-

concludit, reliqua quæ in ſtatu corporis morboſo reperiuntur, ſiquidem antecedant affectum, morbi cauſas, ſi verò ſubſequuntur, ſympthomata nominans, neque ſeclusis ipſis actionibus læſis. Hinc loco citato morbum definit: *affectum per ſe, aut primò actiones lædentem*, nomine affectus intelligens alterationem, & motum circa materiam factum, ſeu permanentem, mutatâ evidenter ideâ morbi à ſtatu, ſeu conſtitutione, ad alterationem, ſeu motum permanentem.

41. Veruntamen hæc diſtinctio in noſtro progreſſu nequaquam neceſſaria eſt, cum ex filo ratiocinationis ſponte fluat; ſiquidem, cum ſtatuerimus, morbum in concreto conſiſtere in defectu, ſeu vitio conditionum, ad actiones ſecundùm naturam, requiſitarum, procul dubio hic ille affectus eſt, aut ſtatus, aut conſtitutio, quæ morbus dici debet; hac una interpoſita differentia, quòd affectus generalius quiddam eſt, defectus verò conditionum quid particularius, omnem dimiſſurum generalitatem, ſi conditiones deficientes accuratè, & ſingillatim in hoc, vel illo morbo exponantur. Poſito autem vitio prædicto conditionum pro morbo, poteſt quidquid illud efficit non uti morbum, ſed uti cauſam eſſe conſiderandum; quidquid verò ab eodem efficitur, etiam ſi ſit quid aliud ab actione læſa, habendum eſſe pro

E effe-

effectu morbi, quem ſive ſympthoma dixeris, ſive epigenema perinde eſt.

42. Et hucuſque quidem progredientes cohærenter ad ideam, quam habent univerſi homines de morbo in genere, nobis videmur ſatis dilucidè, ejus naturam tum logicam, tum phyſicam expoſuiſſe; ad quam ſanè omnis ratio poſtularet, ut referrentur morbi omnes particulares; ſic ut eorum cujuslibet ſpecifica natura logicè quidem per actiones læſas; phyſicè vero per defectum conditionum ad actiones ſecundùm naturam requiſitarum exprimeretur. Veruntamen, ea ſemper fuit apud vulgum in nominibus imponendis inconſtantia, ut aliâ ideâ regantur in ſingularibus, aliâ in univerſalibus, ob id fortaſſe, quia aut caſus nomina dederi, aut quod in unaquaque re magis cognitum ab initio fuit, id tribueret denominationis fundamentum, unde eſt, quod notante Platone in Cratylo *non cujusvis ſit viri nomen imponere, verum cujuſdam nominum auctoris, qui rarior omni artificè inter homines reperitur*; ſed condonemus vulgo ſuam in nominibus morborum inconſtantiam, obſervantes tamen, nomen morbi modò cauſæ, modò functionibus læſis, modò etiam corporis, aut partis alicujus conſtitutioni attribui, adeo ut generaliter quidquid præternaturale ingreditur corporis conſtitutionem morboſam, ali-

quando

Digitized by Google

quando morbus dicatur. Siquidem cum ægrotantes non omnes eodem modo ægrotare deprehenderentur, ſed plurima eſſet inter eos ægrotandi diverſitas, opus fuit primis inſtitutoribus, ſicuti diverſis uti nominibus ad ſingulos exprimendos, diſtinguendoſque, ita eorum differentias, & denominationis fundamenta undequaque licuit, nullo prævio examine, & abſque ulla certa norma deſumere. Hinc quemadmodum notat Galenus 2. *Meth. cap.* 2. aliquando à parte affecta ratio nominis deſumpta eſt, ut in pleuritidem aliquando à ſymptomate, ut ſpaſmus; aliquando à ſympthomate, & parte conjunctis, ut cephadalgia; aliquando à cauſa ut melancholia; aliquando ab aliis, præcipuè verò à ſimilitudine ad aliquod extra poſitum, ut cancer &c. & ſiquidem plura nomina abſque ethimo fuerint reperta ad ſignificandos humani corporis morbos, eorum tamen ſignificatio ſæpè numero circumſcribitur, aut à ſympthomate aliquo peculiari, aut à plurium ſyndrome, aut à cauſa aliqua, aut etiam à corporis, partiſve ſtatu; aut ab horum pluribus ſimul ſumptis. Hoc cuicunque, morborum ſingulas ſignificationes examinanti, fiet manifeſtum, ſicuti conſtabit, plerumque applicatas fuiſſe alicui, quod præ cæteris foret manifeſtum, ideoque, quoties conſtitit de cauſa, ab hac morbi determinationem ſumptam

Digitized by Google

effectu morbi, quem ſive ſympthoma dixeris, ſive epigenema perinde eſt.

42. Et hucuſque quidem progredientes cohærenter ad ideam, quam habent univerſi homines de morbo in genere, nobis vidèmur ſatis dilucidè, ejus naturam tum logicam, tum phyſicam expoſuiſſe; ad quam ſanè omnis ratio poſtularet, ut referrentur morbi omnes particulares; ſic ut eorum cujuslibet ſpecifica natura logicè quidem per actiones læſas; phyſicè vero per defectum conditionum ad actiones ſecundùm naturam requiſitarum exprimeretur. Veruntamen, ea ſemper fuit apud vulgum in nominibus imponendis inconſtantia, ut aliâ ideâ regantur in ſingularibus, aliâ in univerſalibus, ob id fortaſſe, quia aut caſus nomina dederi, aut quod in unaquaque re magis cognitum ab initio fuit, id tribueret denominationis fundamentum, unde eſt, quod notante Platone in Cratylo *non cujuſvis ſit viri nomen imponere; verum cujuſdam nominum auctoris, qui rarior omni artificè inter homines reperitur;* ſed condonemus vulgo ſuam in nominibus morborum inconſtantiam, obſervantes tamen, nomen morbi modò cauſæ, modò functionibus læſis, modò etiam corporis, aut partis alicujus conſtitutioni attribui, adeo ut generaliter quidquid præternaturale ingreditur corporis conſtitutionem morboſam, ali-

quando

quando morbus dicatur. Siquidem cum ægrotantes non omnes eodem modo ægrotare deprehenderentur, ſed plurima eſſet inter eos ægrotandi diverſitas, opus fuit primis inſtitutoribus, ſicuti diverſis uti nominibus ad ſingulos exprimendos, diſtinguendoſque, ita eorum differentias, & denominationis fundamenta undequaque licuit, nullo prævio examine, & abſque ulla certa norma deſumere. Hinc quemadmodum notat Galenus 2. *Meth. cap.* 2. aliquando à parte affecta ratio nominis deſumpta eſt; ut in pleuritidem aliquando à ſymptomate, ut ſpaſmus; aliquando à ſympthomate, & parte conjunctis, ut cephadalgia; aliquando à cauſa ut melancholia; aliquando ab aliis, præcipuè verò à ſimilitudine ad aliquod extra poſitum; ut cancer &c. & ſiquidem plura nomina abſque ethimo fuerint reperta ad ſignificandos humani corporis morbos, eorum tamen ſignificatio ſæpè numero circumſcribitur, aut à ſympthomate aliquo peculiari, aut à plurium ſyndrome, aut à cauſa aliqua, aut etiam à corporis, partiſve ſtatu; aut ab horum pluribus ſimul ſumptis. Hoc cuicunque, morborum ſingulas ſignificationes examinanti, fiet manifeſtum, ſicuti conſtabit; plerumque applicatas fuiſſe alicui, quod præ cæteris foret manifeſtum, ideoque, quoties conſtitit de cauſa, ab hac morbi determinationem ſumptam

fuiſſe, ſin minus à ſympthomate; & ſiquidem ſympthoma non ſufficeret, quia pluribus partibus corporis commune eſſet, pars in ſubſidium vocata eſt, & quoties innotuit, etiam partis ipſius conſtitutio; ubi verò nulla horum ad diſtinctionem ſufficere viſa ſunt, aliunde, pro ut ſors tulit, nomina conquiſita.

43. Factum proinde eſt, ut quo tempore Medicina in Artis formam cœpit digeri, neceſſarium fuerit Artificibus & nomina, & ſignificationes vulgi aſſumere, multa quidem recti ordinis confuſione, ob varias denominandi rationes, quas non debere eſſe difformes omnis ratio perſuadet, & non modò non difformes, ſed tales, quæ ad Artis uſum, quò ad fieri poteſt conducant. Probabile igitur eſt huic operi manum admotam fuiſſe, & quoniam medicina primò Empirica fuit, & huic nil aliud opus erat, quam morbi in ſua ſpecie determinatio, ut ſimilitudo caſuum haberetur, in quibus hoc, vel illud remedium, utile per experientiam fuerat deprehenſum, fortaſſe non aliunde petita eſt morbi determinatio, quàm à propriis accidentibus; hæc enim ſenſibus magis obvia ſunt, & in quolibet morbo, ſicuti in quolibet alio concreto apparent frequentiſſima; unde vulgi retentis nominibus, & morbi qualicunque cognitione, dimiſſa tamen ejus ethymologiæ animadverſione

Digitized by Google

eadem ſedulò obſervata; & quoniam non alio fine conquiſita niſi ut eorum beneficio morbi ſpecies ultimò proderetur, ſigna appellata ſunt. Poſtquam verò de Empiricæ inſufficientia apud homines abunde conſtitit, & alia quæſita norma eſt, quâ utiliùs ad curationem morborum mens dirigeretur, id eſt poſtquam ratio experientiæ fuit adjuncta, non abjecta ſunt quidem obſervata ab Empiricis morborum phænomena, ſed adhibita ad revelandam interiorem morbi cujuſque naturam, & ejus cauſarum, quibus meliori cum ſucceſſu ad finem Artis perveniri poſſe putatum eſt, fortaſſe ex eo, quòd creditum, eatenus inconſtantia eſſe in effectu Empiricorum remedia, quatenus non iiſdem ſemper ſub conditionibus exhiberentur, ideoque latitare aliquid, quod conditionum faceret differentiam, nequaquam revelandum à pura putaque ſignorum quantumvis diligentiſſima obſervatione, & conſtitutione. Et eo tempore credibile eſt, correctum fuiſſe errorem credentium, atomas morborum ſpecies, quod ſpectat uſum Medicum, à congerie accidentium ſatis circumſcribi poſſe; exiſtimatumque, medicam morborum in ſua ſpecie determinationem ab aliquo intra corpus exiſtente, & raró ad extra ſe ſe prodente, deſumendam eſſe, illud autem manifeſtari poſſe, tùm à ſignorum in ſuas cauſas re-

ſolutione, tum, à ſectione cadaverum, tùm à conſideratione cauſarum procatharticarum, tùm à ſpontaneis morborum ſolutionibus, tùm etiam ab aliis mediis, in quibus inquirendis, adhibendiſque humana ſudaret ſolertia. Cum autem tale quiddam intùs latens ſe ſe proderet tanquam cauſa accidentium, & ſignorum, viſa eſt morborum ſpecialis determinatio à cauſa eſſe deſumenda, præcipuè cum lumine naturæ conſtaret, effectus tolli non poſſe niſi cauſa eorum auferatur, eò ſaltem tunc, cum effectus reſpiciunt ſuas cauſas, non tantùm ut ſint, quantùm ut exiſtant;

44. Cum autem hujuſmodi animadverſiones ab Artificibus manarent in vulgus, hinc morborum particularium ſpecifica natura ſenſim à primæva ſignificatione, aut à nominis ethymo ad collectionem ſympthomatum, & exinde ad cauſarum determinationem traducta, remanentibus nihilominus primævis nominibus. At ex quo Medicina non ad rationem tantùm, ſed & ad rationalem methodum, melius dixerim ad Logices regulas, & ad phyſica theoremata cœpit expendi, cum viſum fuerit, ſi accidentia extrinſecùs apparentia morbus non ſint, ſique quod intùs eſt locum obtineat cauſæ, fore, ut morbus evaneſcat, contra vulgi conceptum; aut ſi idem pro morbo computetur, fore, ut evaneſcat cauſa, contra Phyſico-

rum,

rum, & Medicorum placita, qui cuilibet de novo emergenti ſuam cauſam affingunt, tentata eſt diſtinctio inter morbum, & ejus cauſam; Cumque non poſſet à ratione morbi penitùs excludi ratio cauſæ (à morbo quippè accidentia pendere tanquam à cauſa perſuaſum erat) & præterea, cum morbus jam cenſeretur internum quid, oportuit ut inter cauſas internas aliqua ſeligeretur, quæ poſſet morbi rationem ſuſtinere, quam cum plerique ab univerſalis ideæ morbi analyſi deſumpſerint, oſtendente, morbum in concreto non aliud eſſe à ſtatu corporis, vel ejus partium præternaturam, hunc pro morbo poſuere; & accuratiores, affectum primò lædentem actiones; putidè admodum, & ridiculè illum immiſcentes tanquam genus in cujuslibet morbi ſpecifica definitione, & pro differentiis adhibentes modò hoc, modò illud, ſed præcipuè pathognomonicam ſignorum ſyndromen, ſibi ob id perſuadentes, ſatis correctam fuiſſe vulgi in morborum ſtabiliendis, quo ad nomen, ſignificationibus, irregularitatem.

45. Nihilominus tamen huic ſanctioni non defuere qui contradicerent, mordicus ſuſtinentes, non alium eſſe morbum, præter ſympthomata, alii præter cauſam, vigente adhuc uſu ſermonis, cui maximè innitebantur, alios morbos à cauſa, alios à ſympthomate, quem-

admodum etiam alios à ſtatu corporis denominante. Accedebant loquendi formulæ huic potiùs, quàm alteri opinioni faventes; advertentes quippe nonnulli, non ſatis naturam morbi attigiſſe, qui noverit ſympthomata quæque nephritidis; neque qui dixerit, impeditam eſſe, vel depravatam renum ſecretionem; aut eorum aliquod vas ſanguineum eſſe diſruptum, aut eorum partes ſentientes dolorificè eſſe affectas, niſi ſimul & noverit, id à calculi præſentia potiùs, quàm à verme; aut humoribus acribus derivare, ſuſtinebant non ſatis eſſe ad morborum naturam ultimò in ſua ſpecie conſtituendam, aut *ſympthomata*, aut partis ſtatum, aut ſi ita placet deficientes in ea conditiones noviſſe, niſi ſimul conſtet de cauſa, partis naturalem ſtatum lædente; ideoque cauſam eſſe ultimum differentiale illud, per quod particularis morbi natura debet determinari. Contraria ratione, alii præ manibus ſumentes vulnus, fracturamque, ſolutionem videlicet continui, illam in parte molli, hanc in dura; & advertentes, quæcunque fuerit cauſa frangens, aut vulnerans, nullam in fractura differentiam ſuboriri, ſed eam omnem à modo ſulutionis continui, aut à parte vulnerata, vel fracta eſſe derivandam, evidenter ſibi probare poſſe viſi ſunt, nihil omnino ad determinandam hujus, vel alterius

vulne-

vulneris naturam facere, cauſæ, quæ illud inflixit, conſiderationem, ſed totam eſſe quærendam in ſtatu, quem poſuit in parte, cauſa vulnerans. Et tandem, qui maniam ſibi præoculis poſuit, hujus eſſentiam & naturam ſtatuit in depravata ratione furori copulata; eamque eandem eſſe, & invariatam, quæcunque fuerit ejus cauſa, quæcunque pars ipſam ſuſcitans, & quicunque hujus ſtatus; ſive etenim à prava uteri, vel cerebri conſtitutione, ſive ab epoto pharmaco, ſive à vermibus, ſive quemadmodum cenſetur, à bile, ratio cum furore depravetur, ſemper mania eſt mania, licèt variabilis ſit curatio pro varia viſcerum, aut efficientia, aut conſenſu, & pro diverſitate cauſæ ipſam ſuſcitantis.

46. Hæc, & ſimilia Artificum diſſidia non aliunde fundamenta deducunt, quam à variis expreſſionibus, quibus utuntur homines, de ſimilibus, quin aliquando de iiſdem rebus diſcurrentes, quarum vis immediatè corrueret, ſi ſemel inito cunctorum ſaltem Artificum conſenſu, ratio clara, & perſpicua morbi, ſicuti in genere, ita & in ſpecie fieret communis omnibus, à qua recedere nefas eſſet, etiam ſi contra reliquorum hominum loquendi conſuetudinem foret eundum. Sed hoc neque ſperandum eſt, niſi fortaſſe, poſtquam univerſi homines conſenſerint loqui ad ſapien-

tum

tum normam, penès quos jus eſt, notante Platone, rectam rationem ſermonis conſtituendi: ſed hoc moraliter impoſſibile eſt, & neque, ſi foret, ejus eſſet in re medica ponderis, ut tantam in mundo, quanta exigeret conſueti apud vulgus ſermonis variatio, fieri mutationem mereretur; quo enim pacto ait Galenus 2. *Meth. cap.* 1. *Seu affectum, ſeu morbum appellaſſe, ſeu vitium, ſeu morbi cauſam, ſeu vitii cauſam, quis velit, id nihil ad curationem, vel prodeſt, vel obeſt: ſed neque ſi Theonem, aut Dionem hunc vocet quis, modo ritè ſanet, neque hic quidem ægrotanti officiet; Quinimmò ſi quis prorſus innominato eo, tamen, quæ ex uſu ſunt ægrotantis adhibeat remedia, non ſolùm hic nihil offendet, ſed & belliſſimè curabit*, ita ſive quis, nomen morbi particularis tribuat conditionibus in eo deficientibus à naturali præſcripto, ſive earum cauſæ alicui, ſive effectibus; modò ritè ad curationem ſe ſe diſponat, & Arti, & Artifici, & ægro, perinde eſt.

47. Reſtitit ergo, &, ni perperam auguror, reſtabit ſemper in morborum particularium ideis inconſtantia, & difformitas non pauca, plerumque abludens ab idea generali phyſica, non rarò etiam à Logica, multo quidem cum Artis detrimento, ſi ad curationem neceſſaria eſſet determinatio ejus, quod inter cauſas internas, morbi obtinet rationem; veruntamen benignæ

nignæ ſortis factum eſt beneficio, ut hujuſmodi determinatio, licèt fortaſſe in Phyſica, cujus finis ſapientia eſt, plurimum inſerviat ad rerum confuſionem evitandam, in Arte tamen medica, cujus finis eſt opus ad ſanationem, omnino fatua ſit. Cùm enim quidquid ſtatum corporis præternaturam componit, id totum, incipiendo ab accidentibus ſenſui manifeſtis, & aſcendendo uſque ad cauſam omnium remotiſſimam, quæque prima in efficiendo eſt; vel cauſa ſit, vel effectus, vel utrumque ſimul, id quod ad opus curationis confert quam maximè, eſt, ut diſtinguamus, quid in corpore ita effectus eſt, ut nullo modo ſit cauſa; quid ita cauſa, ut nullo pacto ſit effectus, & quod rationem cauſæ reſpectu effectuum inferiorum, effectûs verò reſpectu cauſarum ſuperiorum obtineat; & in hoc poſtremo, qualis ſit modus dependentiæ à cauſis ſuperioribus, qualiſve modus influxûs erga inferiores effectus; Ubi etenim conſtiterit, effectus poſtremos, quos ſympthomata dicunt, ita connecti cum cauſa ſibi immediata, ut non modo ſuam productionem, ſed, ut ita dicam, continuam reproductionem, ſeu quod idem eſt, conſervationem, aut ſubſiſtentiam recognoſcant, facile eſt deducere, fruſtra niti Artificem in ablationem eorum, niſi cogitet de ſublatione cauſæ ipſos foventis. Quòd ſi cauſæ ſympthomatum

matum immediatæ idem modus ſit dependentiæ ab alia cauſa ſuperiori, & hujus item ab alia adhuc altiori, & ſic deinceps; liquidò conſtabit, quòd ſicuti curatio ſympthomatum inanis eſt abſque remotione cauſæ, ita & incaſſum remedia diriguntur ad cauſam, quæ ſupra ſe aliam habeat ſuperiorem à qua conſervetur, & conſequenter legitimam, & eradicativam curationem ad eam ex internis cauſis eſſe dirigendam, quæ licèt ab aliis fuerit producta, ſuaptè tamen natura abſque continuo cauſarum producentium influxu, ſubſiſtere, & perdurare poteſt; cum interim, quæ ſubtùs ſunt, ſive cauſæ, ſive effectus præternaturales ab eadem conſerventur. Hâc ſublatâ patet, fore ut quidquid ab ipſa dependet, vel protinus, vel brevi evaneſcat, quòd cum ſit id, quod vel mediatè, vel immediatè, vel quocunque alia ratione actiones lædit, & morbidum reddit corpus, patet item ad ejus cauſæ ſublationem morbum ceſſaturum. Cùm autem hoc factum fuerit abſque ulla determinatione ejus, quod morbus dicendum eſt, liquet, ad curationem non eſſe neceſſariam ſubtilem, & putidam diſquiſitionem ejus inter cauſas, in qua ratio morbi conſiſtat, immò ea vel omiſſa, vel juxta logicas phyſicaſque leges, perbellè abſoluta, æque benè curationem procedere, ideoque eandem in re medica eſſe omnino ſupervacaneam.

48. Non

48. Non negaverim ad cauſæ prædictæ determinationem (quam continentem, ſeu conjunctam, poſt Arabes, communiter vocant Medici, quæque fortaſſe non eſt quid realiter differens ab affectu præternaturam Galenico, licèt ratione diſtinctum) requiri ſæpè numerò perſpicuam & exactam cognitionem reliqui ſtatus præternaturam, in quo corpus reperitur; ſed neque hoc ſemper neceſſarium eſt, cùm poſſint cauſæ conjunctæ aliis modis prætérquàm per notitiam ſympthomatûm, & cauſarum illa conſervantium, revelari; neque cùm id exigitur, opus eſt, ut in lucernis veluti ſcrutemur corpus ad diſtinguendam cauſam morbificam continentem à morbo, cum, quocunque demum loco is fuerit, & cuicunque cauſæ ejus ratio legitimè, vel perperam tribuatur, vel etiamſi nulli, ad cauſæ continentis ablationem ſit ceſſaturus, quemadmodum apparet evidentiſſimè in vermibus, calculo, ſpina infixa, &c.

49. Nil mirum igitur ſi cordatiores Medici maximum pondus cauſarum in medico opere conſpicientes, minimum verò rationis morboſæ, illas maximi fecerint, hanc minimè, adeo ut licèt rationalis progreſſus à communibus ideis ad uſque cauſam phyſicam, & ſpecificam, læſionis operationum immediatè effectricem, ſuadere videatur, naturam hujus, vel alterius

morbi

morbi in certo præternaturali ſtatu corporis, aut ejus partium conſiſtere, & magis præciſè in certo vitio conditionum, ad actiones in eo morbo læſas poſtulatarum quemadmodum ſupra demonſtratum eſt, ideoque morborum differentias ſpecificas in varietate iis accidente, eſſe ſtatuendas; nihilominus tamen maluerint à ſtatu ſpecifico cauſarum atomas morborum differentias deſumere. Et quamvis Auctores accuratiſſimi, doctrinæ gratia, morbos diſtinguant juxta diverſas læſiones actionum, quæ eveniunt partibus corporum, non tamen ſe putant ſuo defunctos munere, niſi poſtquam ejus læſiones omnes poſſibiles cauſas adduxerint, & totuplicem morbum fecerint, quotuplices ſunt cauſæ eædem; immò quicumque Antiquos ſecuti, morbos aut per collectionem ſymptomatum, ſeu quod idem eſt per ſignorum ſyndromen circumſcribunt, aut juxta vulgi nomina, diverſificant; ii tandem & ipſi (modò ad rei dignitatem ſuas animadverſiones velint accommodare, diverſas ejus ſyndromis, aut morbi cauſas in medium afferunt, à quibus, non aliunde, indicationes deſumant: Conſtat igitur in univerſum, quòd, licet cuique liberum ſit gratia arripiendi ordinis, quem quiſque in ſcribendo, docendove ſequatur, hanc vel illam rationem diſtinguendi morbos in genera, & ſpecies ſubalternas ſeligere, ubi

tamen

tamen ad ultimam determinationem morbi acceditur, eam à cauſa continente, quam aptiſſimè deduci: id oſtendente communi, tùm ſcribentium, tùm Medicinam facientium conſenſu.

50. Non idcircò tamen velim, quis ex dictis deducat, unam habendam eſſe, vel in quærenda morbi natura, vel in ſtabilienda curatione, cauſæ continentis rationem; novi ſiquidem, & ſympthomata indicare, & cauſas cujuſcunque ordinis, & peculiarem individui cujuſque naturam, temperamentum, idioſyncraſiam, & partis patientis conditiones, quin & nonnulla ex iis, quæ extra corpus locantur; ſed horum pleraque ita ſe habent ad morbum ſecundùm ſuam ſpeciem ultimò determinatum, ſicuti conditiones individuales ad ſpeciem, ad quam ſingularia ultimo referuntur, adeo ut non alia ſit inter morbos ab eadem ſpecifica cauſa pendentes diverſitas, quam quæ aliquando inter Platonem, & Socratem, aliquando inter Italum, & Germanum, aliquando inter Europeum, & Africanum, & aliquando inter frigidæ zonæ incolam, & eum qui in torrida degit; quorum licet multa ſit differentia, tam in moribus, quàm in ingenio, quàm in corporis conſtitutione, & habitu &c. una tamen eademque ſpecies eſt; & propterea quamvis ab eadem

dem facti causâ morbi plurimas patiantur ab invicem diverſitates, eaſque non contemnendas (aliquando ſiquidem pars differentiam facit, aliquando temperamentum, aliquando cauſæ major, vel minor energia, aliquando idioſyncraſia &c.) non ideo tamen differentiæ ſpecificæ cenſendæ ſunt, ſed individuales, modò pluribus, modò paucioribus convenientes, & non ſemel accidentia individuis ſupervenientia; quæ omnia determinare, & ab eſſentialibus diſtinguere, quin & ex ſingulis perpenſis proprias agendorum indicationes deducere, & apposita remedia ſelligere, eſt prudentis Medici, qui noverit, *ſibi non eſſe in praxi* aſſumendam curationem pleuritidis, lethargi, aut febris in ſpecie; ſed hujus Hominis pleuritide, lethargo, vel ſebre affecti; ideoque non tantùm canones curationum, aut ſtatutam aliquam uniformemque medendi rationem communi uſu receptam, quam, methodum perperam noſtri dicunt, eſſe, reſpiciendam, quantum individuam naturam, & ejus morbi, qui curationi ſubjicitur, & ejus *ſubjecti*, qui morbo afficitur.

15. In his explicandis eatenus aliquantiſper ſum moratus, ne quis credat conſtitutas ab initio ſine lege morborum denominationes, & quaſi dixerim, naturas, ita à Medicis eſſe corrigendas, ut vel in ſingulis determinari debeat,

quid

quid ſit id, quod morbi nomine inſigniendum ſit; vel ex eo quòd morbi in genere phyſicam naturam poſuerimus in mutatis conditionibus partium humani corporis ad actiones illi debitas requiſitis, teneretur quis in exponenda morbi alicujus determinati natura, partis, vel partium affectarum., ſingulas à recto ordine aberrantes conditiones curioſiùs enarrare; ubi id præſtiterit operam abſolviſſe crederetur; primum enim abundè demonſtravimus, ad medicum opus non pertinere., & eadem ratione, neque ſecundum, ſaltem univerſaliter; hoc autem poſtremum, vel ex eo patet, quod id à Phyſico vix exigi poſſit; quemadmodum enim Logicus in ſtatuenda natura definiendorum non aſſumit eſſentialia quæque., ſed dimiſſis proprietatibus quantumvis eſſentialibus ſe ſe ad genus, & differentiam reſtringit, vel ex eo quòd in his, quæ deſiderantur, implicitè continentur; vel ex eo quòd ab iiſdem per argumentationem fluere poſſint, ita Phyſicus in ultimò determinanda natura morbi, ſatis eſt, ut memoret deficientes conditiones radicales, illas videlicet, à quibus aliæ, & ipſæ deficientes derivant, hiſce nec adumbratis, cum radicalium ſequelæ ſint. Sed id neque jure poſtulatur à Medico niſi ad ſapientiam., & uberiorem, non inutilem tamen aliquando, cognitionem; neque ſi expoſuerit., ſatis ſuo mu-

F nere

nere defunctus videbitur; cum enim aliud ſit Phyſici, aliud Medici munus (illius videlicet cognitio , hujus opus) ille ſuo certè potitus eſt fine, cum cognoverit morbi naturam phyſicam, ſi de ea ſit quæſtio, hic nequaquam, niſi tantum cognoverit, quantum ad deliberandum de eo, quod agendum eſt, ſuffecerit, ideſt cauſam continentem ; eo pacto quo Sculptor non dicitur ſatis ſaxi naturam cognoſcere , ſi vel noverit per legitimam ideam ſaxi illud diſtinguere à quibuſcunque aliis, quæ ſaxum non ſunt; vel ſi perſpectam habeat ipſius compoſitionem phyſicam , à qua durities & diſpoſitio ad fracturam , aut certum pondus , aut ſi quæ aliæ ſunt ſaxi proprietates derivant ; ſed solùm , (fortè etiam aliquibus prædictorum ignoratis) ſi cognoſcat an poſſit figuram ſtatuæ ſuſcipere, quam ipſe inſculpturus eſt . Cum igitur diverſitas finis aliud, atque aliud expoſcat in determinatione naturæ rerum, patet , eſſentiam morbi medicam aliud quid eſſe poſſe à logica , & phyſica , ideoque ſicut prima conſiſtit in prædicatis eſſentialibus , ex quibus coaleſcit idea , quam habent omnes homines de morbo ; phyſica verò in cauſa reali, tribuente fundamentum prædicatis iiſdem , ita medica petit determinationem cauſæ morbificæ , per quam morbi ad ſuam quique ſpeciem reducantur. Hac uni-

ca

ea correctione, quidquid imperfectionis eſt in ideis, quas vulgus habet de morbis particularibus, ad uniformitatem, & regulam redigi poteſt; & licèt ad doctrinæ facilitatem, & ordinem perſpicuum, neceſſe foret alias etiam adhibere, quantum tamen ad morbi naturam in Artis uſum determinandam ſpectat, ſufficiens eſt. Quoniam verò ea tota in cauſarum cognitione conſiſtit, præſtat noſtro ſcopo ſuper his animadverſiones extendere.

52. Cum itaque cauſa morbifica una nequaquam ſit, ſed plures ſibi invicem ordine quodam connexæ, hæ omnes in duas diſtinguuntur claſſes, quarum altera eas complectitur, quæ à ſympthomatibus aſcendendo, ſibi invicem conſequuntur, ita ut una reliquarum omnium ſit conſervatrix; altera verò alias omnes longè adhuc à ſympthomatibus remotiores includit. Hæc non pertinet ad intrinſecam morbi naturam, licèt ad morbi generationem faciat, ideoque ad Prophilacticam potiùs, quàm ad Therapeuticam Medicinæ partem attinet; illa verò ad hanc potius, quàm ad illam. Quæ continentur in ſecunda claſſe, cauſæ antecedentes dicuntur, procatharticæ, externæ; quæ verò in prima, omnes dici merentur continentes, æquè enim una, ac altera ſi tollatur, morbus tollitur, quæ eſt idea cauſæ continentis, ſeu conjunctæ; neque enim in rem

F 2 noſtram

noſtram unius ab altera diſtinctio quidquam facit; per excellentiam tamen, continentium prima, à qua cæteræ omnes ſuam conſervationem deducunt, continens appellatur, ſeu prima continentium. Harum igitur claſſis, aut ſaltem earum prima, ita ſpectat ad morbi medicam eſſentiam, ut ſine ipſa morbi natura intelligi non poſſit; ſive quòd ipſa ſit morbus, ſeu quòd ita eum conſervet, ut unum ſine altero eſſe non poſſit; Sanè ſive morbum dicamus totam congeriem cauſarum continentium, ſive earum primam, aut quamcumque aliam infra primam & ſympthomata, in quarum numero eſt vitium conditionum, *in quo morbi* eſſentiam phyſicam poſuimus; certum eſt ex earum præſentia corpus morboſum fieri, ex abſentia verò ſanum; ideoque vel implicitè, vel explicite in ea morbum, ſuum locum habere; contra quàm fiat reſpectu cauſarum alterius claſſis, quæ poſſunt habere præſentiam in corpore, abſque eo quòd morbus ſit; & commodiùs ad cauſas morbi pro ut ab eo *diſtinctæ* ſunt, quàm ad naturam morbi referuntur. Itaque juxta hanc noſtram limitationem, nihil aliud erit inquiſitio naturæ alicujus morbi determinati, niſi cauſarum, à quibus apparentia ſympthomata, & læſiones dependent ad uſque cauſam continentem, non ultra. Et quoniam major, aut minor haberi poteſt cognitio

naturæ

naturæ morbi, eò tunc eam perfectiùs cognoviſſe putabimus, cùm earum cauſarum nulla incognita remanebit; cùm ſingularum natura phyſica, agendi modus, dependentia unius ab altera, & cujuſcunque, effectus quique aptè internoſcentur, & præcipuè cùm cauſa continens ſe ſe apertè prodiderit, qua incognita remanente, poterit quidem ejus morbi natura aliqualis cognoſci, ſed non medica: aliarum verò quo plenior fuerit cognitio, intra clauſtra tamen medicinæ ſubſiſtens, eò magis dicetur morbi natura innotuiſſe.

53. Porrò cauſæ continentes morborum non tantùm de genere efficientium, ut communiter ſolet, cenſendæ ſunt, ſed cujuſcunque ordinis fuerint, dummodo per ſe ſubſiſtant, citra cauſarum antecedentium, aut alterius ordinis fomentum;& dummodo ſint fundamentum conſervationis ſubſequentium, qua de ratione materiales, formales, occaſionales &c. cauſæ, non minùs ac efficientes pro caſuum diverſitate continentis rationem poſſunt inducere; impoſſibile quippe eſt, quin, præſente morbo, aliqua ſit cauſa conſervatrix, ſaltem ſympthomatum, cum morbo talis efficientia tribuatur;quæcunque autem ea ſit cauſa, continens erit; ſic vulneris, cujus communiter nulla cauſa continens dicitur, eſt unitatis ſolutio, aut continuum in ſua unitate ſolutum, quæ ſolutio unitatis ſi tollatur, vulnus ſublatum eſt.

tum eſt. Similiter non eſt neceſſe, ut cauſa continens una tantùm ſit & individua, cùm ex pluribus poſſit coaleſcere partialibus, quarum omnes ſimul, & ſingulæ, continentes ſint reſpectu ſolutionis morbi; reſpectu verò generationis non ſingulæ ſeorſim, ſed omnes conjunctim continentis rationem habeant; eo pacto quo cauſa Sanitatis continens ex pluribus componitur, tollitur tamen ſanitas ad ſingularum defectum. Si verò cauſa continens totalis ſit erga proprios effectus, unica tantùm erit in quolibet morbo; & ſiquidem in corpore multiplex ſit, tunc morbi oriuntur ſeparati, quorum unus ſanari poteſt altero remanente, etiam ſi in eadem parte ſedem habeant. Neque præterea adeo ſcrupuloſè diſtinguendum eſt inter cauſas propriè dictas, & conditiones ad agendum requiſitas; ſed qualiſcunque fuerit concurſus ad morbum conſervandum, id ſatis eſt, ut aliquid cauſæ morbificæ continentis rationem habeat; Et poſtremò non eſt mirandum, ſi aliquando occurrat cauſa continens externa; ſi antecedens abeat in continentem, aut è contra, & alia his ſimilia, quæ licèt in abſtracto prolata, moram aliquam injiciant intellectui, ne aſſentiatur; ubi tamen occurrunt in caſibus particularibus, omnem habent perſpicuitatem.

54. Quoniam verò realis natura nulla eſt, niſi ſin-

ſi ſingularis, ſequitur, naturam morbi nullam in tota ſua integritate intelligi poſſe, quæ ſpecifica aut generica ſit, ſed tantùm quæ ſingularis, aut individua; illa enim generales, & ſpecificas cauſas referat, oportet; hæc individuas, ad hoc ut cauſæ, & morbi pari gradu univerſalitatis conſiſtant; quippe ſi cauſæ, potiores faciunt in re medica differentias & genericas & ſpecificas, opus eſt, ut morbo alicui in genere conſiderato, generalis cauſa, in ſpecie verò, ſpecialis correſpondeat; illius verò, qui in ſua individua natura conſideratur, non modò individuæ cauſæ differentias faciunt, ſed & quæcunque illi accidunt à parte, à temperamento, & undequaque deductæ, dummodò ad artis opus aliquo pacto conferant, eo pacto quo Logici ad ultimò determinanda individua, non modò intrinſeca aſſumunt prædicata eſſentialia, aut accidentalia, verùm etiam relationes ad externa plurima. Atque hinc eſt, ut poſtremò naturam morbi determinare, nequaquam ſit ejus, qui aut dicere, aut ſcribere de morbo aliquo extra ægrum aſſumpſerit, ſed ejus tantùm, qui ſuæ conſiderationi ægrotantem habuerit ſubjectum. Scio, ultimam morborum determinationem vix eſſe humano intellectui poſſibilem, non ſolùm ex quo ſit opus ſubtiliſſimæ, & admodum extenſæ intelligentiæ; verùm etiam ex quo tantùm

non impoſſibile ſit, quin plurima nos lateant ad determinationem neceſſaria, ſed neque abſolutè opus eſt, ut ſubjecti morbi natura adamuſſim intelligatur, ad ſimpliciter; ſed ſolùm ad perfectiſſimè curandum; Licèt enim perfectiſſima curatio à Deo Optimo Maximo humanæ Arti conceſſa non ſit, non eſt tamen abſolutè denegata curatio, quæ, cæteris paribus, evadet eò perfectior, & certior, quò plura mente habuerit Artifex cognita, ad morbi individuam naturam attinentia; & quo ad plura reſpexerit in eligendis indicationibus curativis. Quod ſi verum eſt, liquidò patet, quàm male ſe gerant erga ſuorum *ægrotorum utilitatem*, qui centenas curationes quotidianas aſſumunt; quique ſtatim ac manum corpori admoverint, pauculiſque interrogationibus ſtatum ægri explorarint, continuò de agendis deliberant, hac promptitudine vulgo imponentes tribuenti id, quod plerumque inconſiderantiæ, aut feſtinationis effectus eſt, longæ exercitationi, & ex ea natæ certitudini in agendo, quæ in re difficillima, & graviſſima, qualis curatio morborum eſt, per nullam ætatem, ſtudium, aut exercitium ita obtineri poteſt, ut debitæ conſiderationis de medio tollat neceſſitatem.

55. Cum igitur individua naturæ morbi determinatio, non docentis, ſed medentis mu-

nus

nus ſit, liquet, ei, qui ſibi propoſuerit inquiſitionem naturæ alicujus morbi, ita eſſe faciendum, ut ſi morbus genericus ſit, pluresque contineat ſub ſe ſpecies, quo usque diſquiſitio de morbo, in genere verſatur, non niſi generales cauſæ proferantur; cum verò ad ſpecies deſcenditur, cauſæ ſpeciales enucleentur; cùm autem conſtantes in certa individuorum ejuſdem ſpeciei collectione proprietates advertimus (quemadmodum ſæpè numerò in conſtitutionibus epidemicis contingit) non modò ſpeciales cauſæ, ſed earum etiam accidentales alterationes promantur, ita ut, uno verbo, cuilibet ordini per æqualia correſpondeant, id eſt ita, ut cauſa neque tranſcendat, neque deficiat à ſuo ordine, ſeu quod idem eſt, quanta eſt in ejus nomine univerſalitas ſignificationis, tanta præcisè ſit in cauſa univerſalitas concursûs. Ex hoc autem manifeſtiſſimè colligitur inquirenti genericam alicujus morbi naturam, non eſſe ultimò determinandas cauſas, ſed relinquendas in ea indeterminatione, quam poſtulat genus; aliquanto verò ampliùs, cum à genere fit deſcenſus ad ſpecies; & quoties ulterior diſtinctio fit (quantum patitur doctrinæ ratio) ſemper & ſemper magis præciſas adducendas eſſe cauſas; ſed poſtremam determinationem ſemper medenti eſſe relinquendam. Hinc quoniam cauſæ continentes,

utpote

utpote ſingulares, in ſe ſunt ultimò determinatæ, perſæpè accidit, ut in ſtabilienda morbi alicujus generica natura non ſit aſcendendum ad cauſam uſque continentem primam, ſed deſinendum in aliqua, quæ infra continentem, locum habeat, magis vel minùs diſtantem ab earum prima, pro ut major erit, vel minor univerſalitas. Pariterque non rarò evenit, ut quamvis in morbi generica natura cauſa continens includatur, non ultimò tamen ſit determinata, ſed genericè tantum cognita, determinabilis idcirco pari ratione, ac morbus genericè ſumptus, in ſpecies ſuas diſcriminatur, & *tandem ſcinditur in individua*.

56. Hæc intelligenda ſunt in ea morborum diviſione in genera, & ſpecies, quæ procedit per differentias à cauſis continentibus petitas; cæterùm ſi differentiæ deſumantur juxta communem conſuetudinem, aut à congerie ſympthomatum, aut à parte, aut à læſione, plerumque cauſa non correſpondet ſua generali natura gradui univerſalitatis, qui *eſt* in morbo; ſed univerſalitem cauſæ efficit multiplicitas cauſarum continentium inter ſe diverſarum, quæ reſtringitur, quò magis versùs ſingularia deſcenditur; adeo ut ſpecies morbi atoma in unam deſinat cauſam continentem, quæ in quibuslibet morbis ſingularibus ejus ſpecici, ſi-

milis

milis ſit, niſi quantùm variari poteſt per ſuas accidentales, & individuales conditiones. Veruntamen ſive una, ſive altera via procedatur, id irrefragabile eſt, non poſſe docentem, aut ſcribentem cuncta ad curationem eligendam neceſſaria explicare, ſed generalia tantùm, quæ tamen ſuperaddita aliis, quæ practicus animadvertit in ægrotante, ſatis ſint ad medicinam humano modo faciendam.

57. Cum igitur eò res hucuſque perducta ſit, ut jam apertè cognoſcamus, idem eſſe naturam cujuſque morbi revelare, ac ejus cauſas omnes continentes in aperto ponere, ordo doctrinæ poſtularet, ut rimaremur, qua methodo ad hunc finem pervenire poſſimus; Eatenus enim videtur, nonnullorum morborum obſcura adhuc eſſe natura phyſica, quia tuta aliqua via inventa non eſt, qua ad manifeſtandas eorum cauſas continentes perducamur, quamque invenire Scientiæ votum, & opus eſſe videtur, ſaltem apud Medicos rationales, quos longa experientia docuit, remediorum electionem obligari non poſſe, neque nomini morbi, neque ejus ſignis, neque ejus eſſentiæ logicæ, neque alteri alicui fundamento præter cauſas continentes, à quibus unicè quid agendum, ſit inſtituatur. Veruntamen neque tanta virium confidentia nobis eſt, ut præſumamus id à nobis fieri poſſe; neque fortaſſe

gene-

generales ullæ haberi poſſunt regulæ, quarum ductu finem hujuſmodi certò aſſequamur; cum ſi quid boni in hanc rem Ars habeat, id aut peculiari ſolertiæ inquirentium, aut caſui, aut obſervationi longiſſimæ debeatur. Nihilominus tamen non abſtinebimus à monitis quibuſdam proponendis, quæ utilia fortaſſe eſſe poterunt, ſuas vires in hac materia experturo.

58. Apud Antiquos tres ſanè fuerunt cauſarum inquirendarum præcipuè Methodi; cadaverum videlicet ſectiones; morborum ſolutiones, præſertim ſpontaneæ; & obſervationes circa decurſus *ægritudinum*, *permutationes*, & *proprietates*; ſed harum quælibet non ſufficiens ad opus abſolvendum. Per ſectiones cadaverum deprehenſum eſt, ſeroſum humorem recollectum in aliquo ex ventribus, vel in toto corporis habitu, eſſe cauſam hydropis; inflammationem membranæ interiùs coſtas ſuccingentis, pleuritidis; calculum veſicæ ab ejus *in* ea, præſentia oriri; nec diſſimili ratione, ſchirri, ulcera, vomicæ, *abſceſſus* &c. partium internarum, revelata ſunt pro cauſis morborum, quos efficiunt, unde plerumque etiam ab his nomina deſumpſere. Ope ſpontanearum ſolutionum ſtatuere Antiqui, cauſam ſynocharum febrium in ſanguine eſſe, eò quòd hæmorrhagia eas ſæpè numerò ſolvat; ſic vermes,

mes, & renum calculi, uti morborum cauſæ ſe prodidere, eo quòd excretio eorum, morbi afferat ſolutionem. In tertiana verò, & cauſone, bilem pro cauſa aſſignavere, eò quòd in his bilioſi vomitus, & diarrheæ frequentiſſimè apparerent, & quòd ićteritia ſæpè conjungeretur; in quotidiana verò pituitam, eo quòd dejećtiones pituitoſo mucco refertæ non rarò apparerent. Non negandum, in hiſce methodis utilitatem plurimam reperiri, utpote quibus prima rationalis Medicinæ conſtitutio fuerit innixa, præcipuè verò in ea, quæ ſolutiones morborum obſervat; quandoquidem ſi morborum ſolutiones ſpontaneæ eodem ſemper modo procederent, citra ulteriorem cauſæ notitiam, curationes aggredi poſſemus per ſolam Naturæ in ſolvendis morbis imitationem; veruntamen id infortunio noſtro accidit, ut ſolutiones inconſtantes ſint plerumque, & variæ; Cæteroquin cùm conſtantes, veluti in renum calculo, & aliqualiter etiam in vermibus, id ſaltem boni habent, ut cauſam continentem oſtendant; at verò inconſtantia ſolutionum, & utilitatem imitationis aufert à praxi, & dubium relinquit de cauſa continente; idem enim morbus modò per urinam, modò per dejećtiones bilioſas judicatus deberet modò bilem, modò urinam redundantem pro cauſa continente recognoſcere, quod

tamen

tamen à recta ratione longè diſtat ſuggerente, cauſam continentem eſſe quid tertium, quod modò bili, modò urinæ commixtum cum hoc vel illo humore ſicuti poteſt conjugari, ita pariter exitum à corpore ſortiatur. Cadaverum ſectiones & ipſæ utiliſſimæ, & ob id frequentiùs eſſent inſtituendæ, quam nunc ſoleat, ſed alia ratione, quàm ſoleat; neque enim utile quid habent, ſi eo tantùm fine cadaverum viſcera rimentur, ut quid in ipſis præternaturale eſt reveletur, abſque ulla comparatione ad morbum præcedentem, ad ejus progreſſum & ſympthomata, & primitùs apparentia, & ſupergenita *ad mortem uſque*; & abſque ulla diſtinctione, an præternaturale obſervatum fuerit effectus cauſarum morbificarum, potiùs cauſa mortis, quàm ægritudinis; an verò inter cauſas continentes prægreſſi morbi enumerandum ſit; & ſiquidem fuerit, quem locum in ea ſerie obtinuerit. Doleo ſanè quoties lego hiſtorias ſectionum hujuſmodi, ex quibus commodi aliquid hauriri poſſet, *ſi* neceſſariis circumſtantiis fuiſſent *refertæ*, quarum ommiſſio ſperatam utilitatem, ad meram curioſitatem traducit, quæ ſæpè ſæpius raro aliquo, aut portentoſo phœnomeno expletur. Iraſcor verò cum falſas cauſas præhabitorum, aut morborum, aut ſympthomatum adductas video, non alia de ratione, niſi quia morbus

præ-

præceſſit ; poſt mortem verò obſervatum eſt in ſectione hoc vel illud præternaturale ; quippe eodem parallogiſmo laborat opinio putantium, quidquid vitiatum reperitur in cadavere fuiſſe cauſam morbi, quo occubuit ; ac credentium, ſanitatem ſubſequutam effectum fuiſſe remedii ultimò exhibiti, qui errores frequentiſſimè occurrunt in rapſodiis eorum, qui ſolos oculos, non mentem adhibent ad obſervandum, aut aliorum obſervationes ſine delectu colligunt, ut voluminoſa componant commentaria. Sectio cadaverum bina præſefert commoda, & quidem maxima ; alterum ut manifeſtetur quod latet de ſtructura, & natura partium, alterum verò ut cauſæ morborum aperiantur, ſed utrumque horum rarenter examine non indiget, ut câ, qua decet, certitudine res innoteſcat ; qui verò hoc ommittunt, aut ſaltem obſervationem circumſtantiarum omnium, quibus illud debet inniti, operam ludunt ; præſertim cum non cauſæ morborum tantùm, ſed continentes ; & quæ inter continentes ſunt primæ, inquiruntur ; cujus rei evidens eſt argumentum, quod in hydrope certo certiùs colluviem ſeroſam obſervamus ſectis cadaveribus, nec malè eam pro cauſa morbi ponimus, ſed non benè, cum pro continente ; quemadmodum docemur ex eo quòd evacuatum per hydragoga, vel per paracenteſim

teſim

tèſim ſerum, & inde detumeſcens abdomen; brevi illud recolligitur, hoc denuo tumet, quod non ſuccederet, ſi ſerum non haberet ſupra ſe aliam cauſam continuò reproducentem; ſicuti non contingit, cum hydrops à ſero collecto in abdomine, tanquam à cauſa verè continente, fit, uti cum à præpóſtera aquarum thermalium potatione producitur; aut cùm, cauſa reproducente ceſſante, ſerum remanet ſub ratione cauſæ continentis; eo tunc enim ſemel evacuatum ſerum ſanitatem reſtituit. Atque hic obſervare eſt, ſæpè ſæpiùs nos falli à noſtris ideis in cauſa continente determinanda; ad hoc enim ducimur ab impropriis denominandi rationibus. Serum hydropicorum hydropis eſt cauſa continens in noſtra mente; ablato enim, & poſito ſero hydropem poni, & auferri intelligimus; quia hydropis rationem ſeri præſentiæ obligamus; ſed cùm Natura noſtras non ſequatur ideas, etiamſi ablato ſero morbus, quem hydropem dicimus, deſinat, remanet tamen idem morbus ac priùs; quia eadem, quæ priùs cauſa continens adhuc ſubſiſtit, ſuum brevi effectum reproductura; Ne igitur fallamur, non ideæ noſtræ, ſed morborum natura præ oculis habenda eſt; ideoque, niſi in cadaverum ſectionibus aliquid præternaturale inveniamus, quod poſſit morbi, qui præceſſit, cauſa continens eſſe, non integram

perci-

percipiemus ex illis utilitatem. Obſervatione progreſsûs morborum, permutationum, proprietatum, & apparentium quorumcumque, nihil utiliùs; ſed in his opus eſt ſedulitate in obſervando, acrivia in diſtinguendo, ſolertia in indagando, æquitate in judicando; & ſiquidem ad revelationem cauſarum morbificarum dirigatur, parum, aut nihil præſtabit, niſi perpetua illam comitetur, eorum, quæ apparent, in ſuas cauſas reſolutio, cauſarumque ad invicem, & ad ea, quæ ſubinde emergunt comparatio, ut tandem conſtet, an omnia eodem filo regi poſſint; ſed hoc opus dexteritatis, doctrinæ, & induſtriæ plenum, paucorum eſt.

59. Cæterùm non ſolùm eorum, quæ in morbis apparent, ratio habenda eſt, ſed eorum etiam, quæ præceſſerunt, aut quæ, licèt externa ſint, cum morbo conjunguntur; hinc ſi quid morbos (tametſi quo ad vulgi judicium eoſdem) eſſentialiter tamen diverſos facit, id eſt anni conſtitutio, cujus evidens ſignum eſt, quòd eædem curationes, morbis apparenter iiſdem applicitæ, non ſemper in omnibus conſtitutionibus, iiſdem congruunt; ſed quæ in una profuere curationis methodi, in altera non modò non juvent, ſed & officiant. Hujus autem veritatis præter Hippocratem in Libris Epidemiorum, habemus noſtris temporibus lu-

Digitized by Google

centiſſima teſtimonia Clariſſimos, & Exercitatiſſimos Viros Thomam Sydenham Anglum, & Bernardinum Ramazzinum Collegam meum ſemper colendum, quorum uterque id ſibi aſſumpſit oneris, ut ad exemplum Coi Senis, ſed multò majore induſtria, ſedulitate, doctrina, & ingenio, vagantes in Provinciis morbos, propriis phœnomenis circumſcriberent, ad diverſos aeris & ſoli ſtatus, ad victus rationem &c. compararent & juvantia identidem remedia exponerent; rati, neque tertianas, neque quartanas, neque alterius cujuſcunque generis morbos, ejuſdem ſemper indolis eſſe; ideoque neque ſemper iiſdem pharmacis, & eodem curationis ordine poſſe expugnari; quam indolis diverſitatem, licèt quæ in corpore ægro emergunt, poſſint manifeſtare, tutiùs tamen & clariùs oſtendunt externa, quæ ſicuti corpus immutant, ita diverſimode id faciunt pro ſui diverſa natura, & pro diverſa, in qua inveniunt corpus, diſpoſitione, quæ ſæpè numero à cauſis prægreſſis derivat. Et re vera idem eſt ſi quis credat, morbos eodem nomine *appellatos*, eadem ratione univerſali, & cognoſci, & tractari debere, ac ſi quis præſumeret, ex quo nomen hominis pluribus tribuitur ſubjectis, ſe eorum omnium noſſe mores, inſtituta, ingenia, poſſeque eadem ratione cum omnibus agi, & iiſdem motivis ſingulos, ad quod

illi

illi placet, poſſe ſuaderi; quod cum nemo cenſeat eorum, qui vel minimum prudentiæ habuerint, non video, cur cenſeri poſſit de morbis eodem nomine à vulgo dictis, quorum inter diverſas ſpecies major eſt diverſitas, quàm inter humana individua, cum hæc naturam habeant ſimilitudini ſuffragantem, illæ verò non niſi accidens, & mentem noſtram; illud quippe ſimilitudinem efficit, hæc verò eandem in iis, quæ apparent, non iis quæ ſunt, recognoſcit. Hoc præcipuè verum eſt in ea, quam ab antiquiſſimis temporibus deduximus, morbos denominandi, determinandique ratione, cui plerùmque adeo multiplices cauſæ, etiam univerſales correſpondent, ut difficile ſit, ita omnes enumerare, ut nulla ſubterfugiat; præſertim ſi vulgari uſui adſtipulemur ſtatuenti, internas morborum cauſas univerſas in humoribus; quaſi ac, & organorum læſa conformatio, & partium ſimilarium mutatus ſtatus, & ſpirituum diatheſes &c. frequentiſſimè morbos non accerſerent, etiam uti cauſæ continentes. Utile ergo eſt cauſas etiam externas, præſertim, ſi quæ ſunt, procatharticæ, & evidentes, & ſigna morbi prognoſtica, & quæcunque morborum phœnomena, dummodo tamen certa, & in eodem morbo conſtantia, quin & inconſtantia, dummodo à morbo ea derivare, compertum ſit; adhibere ad cauſas morbificas revelandas;

quin, ſi agatur de morbo aliquo epidemico, & anni conſtitutionem, & victûs rationem prægreſſam, & aeris ſtatum tùm antecedentem, tùm præſentem; & poſtremò cum de morbo ſingulari quæſtio eſt, & ægri temperamentum, & ætatem, & ſexum, & vitæ genus, & cauſas omnes prægreſſas, & ſi quæ alia ſunt veritatum revelandarum inſtrumenta. Hæc autem omnia, ſi nos ad eam perduxerint cauſæ cognitionem, quæ cum ſolutionibus morborum conſuetis, aut ſpontaneis, aut arte procuratis; pariterque cum præternaturalibus iis, quæ, ſectiones cadaverum eo morbi genere denatorum, nos docent, *nulla alia major cauſarum morbificarum ad normam veritatis proditarum certitudo poterit obtineri*. Prætereo hypotheſeon conſtitutionem, quam nonnulli ex uſu habent pro cauſis morborum ſtabiliendis; hæc etenim, licèt, ubi morbi phœnomenis omnibus ſatisfaciat, non ſpernendum quid ſit, eo quòd à priori morbum, quantum latè patet, graphicè velut deſcribat; certitudine tamen illi cedit, quæ à poſteriori, *ideſt quæ ab iis*, quæ per ſenſum manifeſta ſunt aſcendit ad cauſas; Hæc etenim Methodus certum fundamentum habet, quo caret illa; & præterea ſi, cauſis continentibus in lucem depromptis, libeat remeare ad cauſas inferiores, & ad ſympthomata, æqualis ac hypotheſium erit perſpicuitas,

major

major adhuc, ſi ad cauſas antecedentes, externas, procatharticas, ad ſigna morbi prognoſtica, & phœnomena morbi, cauſarum detectarum comparatio inſtituatur.

60. Verùm, quæcunque tandem fuerit methodus, qua quiſque utatur in Natura morbi venanda, ejuſque cauſis in lucem producendis; illud neceſſarium eſt, ut morbum quem indagini ſubjicimus, ſecundùm nominis ſignificationem determinemus. Cum enim vulgi vocabulis uti teneamur, ſi hæc æquivoca habeant ſignificata, aut non ſat certis in mente hominum ideis reſpondeant, profectò pede ſemper ancipiti progrediemur, raròque datum erit, ut propoſitam metam attingamus; quare ante omnia homonimiæ diſtinguendæ ſunt, & vagæ ideæ limitandæ, ut tandem conſtitutum & determinatum habeamus morbum, de quo agere deſtinamus. Id vel ipſis empiricis neceſſarium eſt, quorum cùm ſit conſuetudo, remediorum convenientiam nominibus obligare, nunquam conſtabit hoc, vel illud remedium convenire, niſi prius conſtiterit, hoc vel illud nomen morbo deberi, & quidem tanta certitudine, ut nulla vel levis ſit dubietas; quanta enim fortè hæc fuerit, tanta erit incertitudo, an remedium ſit conveniens, an non. Licèt autem uſus nominum in Medicina rationali facienda neceſſarius abſolutè non ſit, ſed

tantùm uſus cauſarum, quæ citra ullam nominis, quo morbus donandus ſit, notitiam, ſed per ſolam ſympthomatum &c. obſervationem, & eorum analyſim intelligi poſſunt; nihilominus tamen in ea exponenda (quemadmodum in quacunque alia doctrina) quàm maximè exigitur rectus: talis autem non erit, niſi, quid certo nomine velimus intelligi, omnibus pateat, ideſt niſi morbus ita ſaltem fuerit circumſcriptus, ut noſcamus, & quid ſit, & quid non ſit, ſaltem nomine tenùs.

61. At verò non una proſtat apud Artifices, morbos ſecundùm nomen determinandi ratio; altera antiquiſſima per *ſyndromem ſignorum*, aut *ſympthomatum*, aut per unum tantum ex *ipſis*, quod pathognomonicum dicunt, ſeu demonſtrativum morbi; melius quis dixerit demonſtrativum nominis, quo morbum donare homines conſuevere, nil enim eſt aliud frequenter, quàm fundamentum & ratio denominationis. Altera verò, quæ Franciſci de le Boe Silvii eſt, à nemine, quod ſciam, præterquàm ab Etmulero imitata, per læſiones procedit *ſingularum* actionum, quibus ſanitas conſtat. Procedi etiam poſſet per univerſales partium præternaturales conſtitutiones, quales ſunt inflammatio, obſtructio, paralyſis, convulſio, ſtructura læſa &c. reſpectu ſolidarum; intemperies verò, cachexia, perturbatus motus, vi-

tiata

Digitized by Google

tiata mixtio &c. reſpectu fluidarum. Quin & reſolvi poſſunt morbi in ſympthomata, eaque ſimpliciora (quò magis, eò meliùs) ſingulaque eorum haberi pro totidem morbis; quemadmodum enim ex conjugatis ſympthomatibus, ad captum ſaltem vulgi, morbus componitur, ita ex coaleſcentibus in unum diverſorum ſympthomatum cauſis, morbi cujuſque occurrentis non ægrè cauſa componitur, & Natura revelatur. Poteſt & aliis rationibus res peragi ad libitum; cùm enim morbi non ſint niſi aberrationes à naturali ſtatu, penè dixerim Naturæ errores, & quidem caſu contingentes, aut ſaltem præter intentionem Naturæ, non eſt ut credamus, morborum ſpecies ab illa intentas fuiſſe; ideoque plurimùm eſſe adlaborandum, ut noſtris cogitationibus intento Naturæ obſecundemus; ſed potiùs, quas habemus ægritudinum diſtinctiones, ad Anteceſſorum noſtrorum arbitrium factas fuiſſe, quibus liberum fuit, ex hac vel illa ſympthomatum congerie, uberiore aut parciore, ſæpè numero ex hac vel illa cauſa; aut ex hac vel illa læſione morbum facere, & quo placuit nomine efferre, nullo alio habito reſpectu, quàm ad ea, quæ frequentiùs eveniunt: quam Veterum libertatem æquo jure poſſumus & nobis arrogare; immò potiori, ſi aut majoris commoditatis, aut facilioris doctrinæ, aut ordinis

magis perſpicui, aut alterius rationabilis cauſæ motivum acceſſerit, eo pacto quo Botanologis noſtra hac ætate permiſſum fuit, antiqua genera & ſpecies plantarum confundere, & in novas digerere claſſes, genera, & ſpecies, deſumptis differentiis generalioribus, vel à ſemine, vel à flore, vel à radicibus, vel à modo fructificationis &c. juxta diverſas methodos aſſumptas; nihil obſtante quòd plantarum ſpecies fuerint à Natura intentæ, & per ſemen propagatæ, quod de ſpeciebus morborum nullo pacto dicendum eſt.

62. Quamvis autem quocunque modo, dummodo ne irrationabili, juxta *ſuas ſpecies*, *per eſſentiales ad arbitrium conditiones* determinare licitum ſit (quod maximè ad nominum in ſua ſignificatione limitationem conducit) nihilominùs tamen, quoties aſſumitur inquirenda morborum natura, auctor non ſum, ut eorum nomina ab antiqua, & omnibus Medicis accepta ſignificatione, citra validam aliquam rationem diſtorqueamus, tùm ne imperito vulgui videamur novos ad arbitrium morbos confingere, tùm ne moras nectamus conſenſui univerſali, tantopere in nominum acceptionibus, quoties de re ſcientifica, agitur neceſſario; ſed ſolùm ſi opus eſt, aliquantiſper aut contrahatur, aut extendatur, uno verbo, limitetur ſignificatio, dummodo requiſita accedat certificatio

ficatio

ficatio ideæ illius morbi; hæc enim ſine nota prætermitti non poteſt. Cæteroquin, quod ſpectat methodum docendi (quoniam in hac non agitur de aliquo abſcondito revelando, ſed de diſponendis ordine iis, quæ jam comperta ſunt) eam quiſque ſeligat, quæ magis ſibi comparata videbitur ad explicandum, aut auditoribus ad addiſcendum; Neque enim omnes homines eadem methodo ſe ſe intelligibiles præbent, aut ſunt, ſed hi certa ratione animi ſui conceptus exquiſitiſſimè exponunt, non alia; illi, quæ certo ordine expoſita audiunt, perfectiſſimè intelligunt, non item quæ diverſo. Veruntamen cum hæc varietas à diverſitate tum ingenii, tùm conſuetudinis oriatur, nullam certam admittit legem, niſi hanc univerſaliſſimam, videlicet, quòd, ſi ita per noſtrum ingenium licet, ea methodo utamur, quæ addiſcentium plurimis, & ad intelligendum faciliùs, & ad memorandum promptiùs, & ad addiſcendum breviùs, & ad applicandum ad ſingularia expeditiùs conducat. Hanc eandem ſi in inveniendo adhibere poſſimus, quid ni adhibeamus? ſimul enim & via inventionis, & inventa ipſa proſtabunt. Sed ni fieri poſſit ſalva certitudine demonſtratorum, reliquis omnibus, ſi aliter fieri nequit poſthabitis, hæc una mente habeatur, huic uni reliqua omnia cedant, neque enim vitio vertetur

tur

tur res obſcuras revelanti, ſi id integra non faciat perſpicuitate, brevitateque, dummodo aut certa, aut ſaltem cæteris meliora promat, niſi fortaſſe ab iis, qui intolerabili quadam arrogantia præſumpſerint, ſibi alieno labore otiandum eſſe, & ſociorum, ut ita dixerim, ſumptibus victitandum.

63. Si placeat igitur morbos, Majoribus noſtris uſitata ratione denominare, nonnulla univerſaliter poſt certificationem ideæ attendenda ſunt; ſcilicet primò, in quo conſiſtat fundamentum denominationis (non loquor hic de nominis ethymo, ſed de idea communi denominantium) an videlicet à *cauſa quæſitum ſit*, an à partis *alicujus affectæ* determinata læſione, an à ſympthomatibus &c. cum enim id, quod fundamentum denominationis eſt, vel ſtatuitur, extra controverſiam ſit, ideoque habendum tanquam principium demonſtrationis, illo uti poſſumus ad reliqua, morbi naturam componentia, revelanda; hoc autem maximè præſtabitur ſi fundamentum denominationis fœcunditatem habeat, habebit autem, ſi quemadmodum denominationis, ita & diſtinctionis rationem contineat à congeribus non minùs, quàm à proximis, & quidem in eo ordine, ad quem conſiderationem referimus; talia quippe diſtinctiva plerumque, ſicuti à cauſa derivant, *ita* & ad illam veluti manuducunt. Pro diverſo

loco

loco, quem, in controverſiam non vocandum denominationis fundamentum, obtinet in ſerie cauſarum continentium, & effectuum ex iis productorum, varii ex ipſo debent haberi progreſſus ad totam morbi Naturam manifeſtandam; Nempè ſi illud ſit cauſa continens, revelandus eſt ejus influxus in inferiora quæque uſque ad minutiora ſympthomata, cum natura morbi componatur ex toto eo, quod inter cauſam continentem & ſympthomata interjicitur; Licèt enim naturam morbi medicam ſupra conſtituerimus in ſola cauſa continente, id tamen intelligendum eſt de natura generica, non de ſpeciali, quæ ex illa, & continentibus reliquis coaleſcit, ſic tamen ut illa ſemper præcipua ſit. Si verò denominationis ratio petatur ab aliquo inter cauſam continentem, & ſympthomata locato, inquirenda eſt, ope ejus, tùm cauſa continens, tùm dependentia quam ab hac habet, tùm influxus erga cauſas inferiores, & ſympthomata; & poſtremò ſi ſit ſympthoma aliquod tale, ut nullam rationem habeat cauſæ, aſcendendum eſt ad manifeſtationem cauſarum ſuperiorum uſque ad continentem, & ejus dependentia è prædictis omnibus explicanda.

64. Similiter præſtat inſpicere, utrum nominis ſignificatio generalis ſit, an ſpecialis; & ſiquidem generalis, quo gradu generalitatis contineatur;

neatur; ex hoc ſiquidem normam deducemus proportionandi cauſam continentem, ad quam tendimus, majori, vel minori univerſalitati ſignificationis; ſicque nec morbo genericè conſiderato cauſam ſpecialem, nec ſpecialiter conſiderato genericam, per incuriam aſſignabimus; hæc autem animadverſio neceſſaria non eſt in particularibus curationibus, in quibus cum morbum ſingularem habeamus, illi ſemper ſingularis cauſa adhibenda eſt.

65. Licèt autem fundamentum denominationis rationem habeat principii indubitati, non ſemper tamen neceſſario tale eſt, ut eo ſolo ad cauſæ continentis cognitionem pervenire poſſit, ſive ſit quòd ſimplicem, & indiviſibilem habeat naturam, ſive quòd ad ſufficientem fœcunditatem comparatum non ſit, ſive quòd aliunde cauſæ cognitio difficilis exiſtat. In hoc caſu utile eſt alia in ſubſidium vocare, non minùs certa, quorum aliqua facere poſſunt ad inventionem, aliqua ad cònfirmationem inventorum; aliqua ad rectificationem, aliqua ad determinationem. Talia ſunt ſymptomata, illa præſertim, quibus morbus nunquam caret; ea verò, quæ ex accidenti adſunt, ſuam opem conferunt & ipſa, diverſa tamen ratione; cum enim illa ad cauſæ eſſentiam potiſſimùm dirigantur, hæc ejus diverſum ſtatum, aut locum, aut energiam oſtendunt; hinc poſterio-

rum

rum uſus potiſſimus eſt in ſingularibus morbis. Accedunt proprietates morbi, quò ad periculum, & ſecuritatem, longitudinem, aut brevitatem, contumaciam, aut facilitatem ſolutionis; ejus criſes ſalutares, aut læthales, ſpontaneæ ſolutiones, obſervationes in tranſitu ab uno ad aliud tempus, ſeu ſympthomatum conſecutio, & epigeneſis, tam in augmento, quàm in decremento morbi; quò ſpectat modus invaſionis paroxiſmorum, & eorundem ſolutio; Confert & quàm maximè cauſas externas procatharticas & evidentes examinare, inter quas præſtat tempeſtas anni, quâ certi morbi frequentiores fiunt. Inſuper excreta, aucta, aut diminuta, aut præternaturaliter ſe habentia; ſigna morbi prognoſtica, ſeu quæ illum præcedentia antequam emergat, præſentia ſunt ſigna cauſarum antecedentium, & prognoſtica morbi futuri; uno verbo quæcunque phœnomena ad morbum attinentia; & poſtremò ſectiones cadaverum, vel ex eo morbo, vel cum eo morbo defunctorum, ſed ritè inſtitutæ & legitimo examini ſubjectæ. Hæc omnia totidem principia eſſe poſſunt, à quibus deſumatur aliquod ſpectans ad naturam morbi, modò purgatus ſuper iis habeatur diſcurſus, & modò qui hoc penſum aſſumpſerit, ea potiatur rerum naturalium ſcientia, induſtria, & perſpicacia, quæ poſtulatur ad tantum opus.

66. Nullus

Digitized by Google

66. Nullus dubito, quin hæc omnia, generaliter licèt memorata, quiſque agnoſcat veritati congruere; ſed vereor, ne nimiam generalitem accuſet, utpote in qua uſus eorum *veluti* deperditur, aut occultatur. Id & ego negare non auſim, ſed in excuſationem afferam, hujuſce loci non eſſe aliud, quàm fontes indicare, à quibus rationes legitimæ venandarum cauſarum morbificarum hauriantur; cætera verò ad Methodum medendi generalem attinere; cujus cum munus ſit docere, qua ratione morbi quilibet, etiamſi novi & nunquam antea viſi, ita cognoſcantur, ut quid agendum ſit ad curationem, ideſt *per quas indicationes, & quibus remediis ex antea* (quo ad facultates, & agendi modos) cognitis, expugnandi ſint, innoteſcat; eſt etiam regulas tradere, quibus juxta rerum, ante ullam diſquiſitionem circa morbum, cognitarum, & juxta caſuum diverſitates aſcendi poſſit ad determinationem cauſarum morbificarum. Exinde ergo, quæ quis ulteriora deſiderat, petenda ſunt; ea etenim huc referre, nimium eſſet à propoſita *meta* deflectere. Hoc unum ſummatim monebimus circa ſympthomatum congeriem, quæ plerumque ad inventionem cauſarum ſufficere ſolet, ſicut cætera ad verificationem, rectificationem, & determinationem; ſcilicet iis omnibus congregatis, primò advertendum eſſe, utrum eo-

rum

rum aliqua ab invicem dependeant (accidit enim ſæpè numero, ut ſympthoma aliquod alterius ſit cauſa) & ſiquidem talia occurrant, ſeorſim ponenda ſunt, horum enim jam reperta eſt cauſa. Sympthomatum autem, quæ nullam ab aliis apparentibus, aut à ſe invicem dependentiam habent, primò quidem, quærantur ideæ; mox ſi opus eſt certificentur, rectificenturque; deinde vel ex ideis rectificatis, vel per comparationem ad præcognitum naturalem ſtatum, cauſæ omnes poſſibiles inquirendæ ſunt, & ubi inveneris, invicem conferendæ, ut aliqua ſe prodat omnibus communis, quæ ſeorſim ſervanda ad inferiùs dicendum uſum. Si nulla cauſa ſympthomatibus omnibus communis appareat, aut manci fuerimus in iis recenſendis, aut cauſæ nimiùm erunt immediatæ; quapropter cauſæ cauſarum venandæ ſunt, & ſic deinceps, quo ad uſque cauſa communis omnibus emergat, quod tamen faciendum ſolùm reſpectu eorum ſympthomatum, quorum à reliquis cauſæ fuerint diverſæ. Sed fortaſſe etiam in primis reſolutionibus ſympthomatum non una, ſed multiplex apparebit cauſa, quo caſu aliud aliquod ex prædictis, extra lineam ſympthomatum advocandum eſt, cujus analyſis uni ex cauſis productis in lucem faveat, non alteri, quæ idcircò excludenda; idque toties repetendum,

dum, quo ad uſque cæteris omnibus excluſis, una tantum remaneat cauſa morbi adæquata. Si verò omnibus & ſingulis artificiis adhibitis, cauſa multiplex renuat ad unitatem reduci, ſignum erit, aut morbum à pluribus cauſis pendere inadæquatis; aut eſſe æquivocum, ideſt talem; qui determinari non poſſit ad unam tantum cauſam, ſed ſolùm ad plures alternativè; aut non unum eſſe, ſed totuplicem, quotuplex erit cauſa revelata; Primi caſus criterium erit, ſi plures cauſæ poſſint per compoſitionem in unam faceſſere; Secundi, ſi totus complexus eorum, quorum aliquis uſus eſſe poteſt ad revelationem *cauſæ æquè benè* uni, ac *alteri cauſæ* congruat; Tertii verò, ſi pars eorundem in unam conveniat cauſam, pars in alteram; & ſi cauſæ diverſæ inter ſe renuant compoſitionem, & confluxum in unicam tantùm cauſam. Sed ſive una, ſive multiplex ſe ſe prodiderit cauſa, inſpiciendum, an ſe ſola ſubſiſtere poſſit; & ſiquidem poſſit, rurſus conſideranda, quæ ad ipſam conſequuntur, omnia; & de ſingulis determinandum, utrùm conſervari exigant; an verò abſque cauſa ſuperiori ſe ſolis poſſint durare, ut exindè appareat, quænam continentium ſit prima, an videlicet illa, quam oſtendit analyſis, an verò aliqua ipſi inferior; neque enim extra caſum eſt, ut analyſis nos ducat ad aliquam ex ante-

antecedentibus, à qua deſcendendum ſit, ut deveniamus ad ſeriem continentium. Si verò cauſa detecta, fomentum alterius poſtulet, ut ſit; ejus cauſæ adhuc inquirendæ ſunt, & earum ſingulæ rurſus comparandæ ad phœnomena; ut excludantur, quæ cum ipſis non conveniunt, donec una vel plures relinquantur, quæ non petant ab aliis conſervari. Hæ autem ſunt illæ, quæ pro continentibus habendæ ſunt, quæque verificabuntur per collationem ad cauſas evidentes, externas, procatharticas, & generaliter ad ea, quæ erga illas qualemcunque poſſunt influxum habuiſſe.

67. Hoc artificio, quod nulli ſectæ, aut hypotheſi alligatur, ſed omnibus æquè commune eſt, tùm docendo, tùm medendo, cauſæ morborum inquirendæ ſunt; in eo autem apertè conſtat longè plura ad manum eſſe medenti, quàm docenti; ſiquidem in caſibus particularibus plura etiam habentur certa, quàm in generali doctrina, præcipuè circa cauſas morbi productrices, temperamentum, ætatem, ſexum, anni conſtitutionem &c. quorum uſu caret doctrina. Hinc minori quidem labore cauſæ in docendo panduntur, ſed minori etiam certitudine, & determinatione; è contra verò in medendo majori certitudine, ſed majori etiam labore; niſi fortaſſe hunc minuat præcognita generalis doctrina, quæ petit tan-

Digitized by Google

tùm determinari à casûs ſingularitate, ut cauſæ, quantum operis difficultas patitur, determinatæ habeantur. Utroque autem caſu ſi fors tulerit, ut cauſæ prodiderint continentes, eas oportet ſeriatim digerere, eâdem ſi fieri poteſt ratione, quâ ſibi realiter ſuccedunt in agendo: Sic, incipiendo ab inferioribus, ſi ſympthoma alterius ſympthomatis effectus appareat (vocatur ſympthoma ſympthomatis) non eſt illi aſſignanda alia cauſa, ſed ſufficit ita quodlibet diſtinguere, ut quod dependet, inferius intelligatur eo, à quo dependet, & ſub eadem recta linea diſponatur, quemadmodum fieri ſolet in Arbore Porphirii reſpectu individuorum. Eadem ratione procedendum circa cauſas, quarum ſi aliquæ ſint, quæ ſimul rationem effectus obtineant, hæ ſub ſuis cauſis rectâ lineâ ponendæ ſunt; & ſiquidem ab iiſdem effectus prodeant, omni activitate, aut ratione cauſandi deſtituti, his lateralis locus convenit, & nomen ſympthomatis morbi, æquè ac iis, qui infimo loco rectà locantur; ſicque progrediendum, quò uſque altiores, atque altiores cauſas habuerimus cognitas, etiam de genere externarum; ita ut quæ dependet ſemper infra eam ſit, à qua immediatè dependet, hæc verò ſupra; ſingularum verò effectus in ſympthomata deſinentes, lateraliter. In hac ſerie cauſarum diſtinguenda ſeries continentium, à ſerie ſuperiori,

tiori, in qua, ſi effectus laterales comperiantur, vocantur ſympthomata cauſarum. Inter continentes verò binæ ſunt, quæ præcipuam conſiderationem merentur. Prima continens, & pars læſa; illa quippe curativas ſuggerit indicationes; hæc tum mitigativas, tum præſervativas; læſa etenim pars poſtulat à majori læſione præſervari, quæ facilis eſt per continuam actionem cauſarum ſuperiorum, & ob id periculum eſt ne evadat cauſa continens, non ceſſatura, etiam ſi ſuperiores quæque fuerint ſuperatæ: ad hæc, ſi moleſtiam patiatur, aut inferat, hæc lenienda eſt; Cæteræ verò pro ſuo quælibet pondere præ oculis habendæ. Quare oculo defixo in cauſam continentem, ejus natura phyſica enucleanda eſt, ejus ſedes, agendi modus, & poteſtas, ejuſque ad alterationes ſuſcipiendas major, vel minor reſiſtentia &c. converſo verò ad partem, vel partes affectas obtutu; earum læſio, deficientes ad agendum conditiones, cauſa ipſi adhærens vel non &c. enucleanda ſunt; ex quibus omnibus proinde cauſæ innoteſcent proprietatum antea cognitarum; quin & aliæ prius ignotæ addiſcentur, non minùs ac morborum prognoſtica, ſolutiones &c. quæ ſi facto reſpondeant, de ritè inventa morbi natura abundè teſtabuntur.

68. Hæc omnia, ſi ea, qua decet, plenitudine, diſtinctione, & perſpicuitate quis cognoverit,

ſe morbi naturam medulitùs habere perſpectam gloriari poterit; ſin minùs, tanto magis Natura morbi latebit, quanto plura ex prædictis remanſerint incognita. Cæterùm nil refert ſi ommiſerimus Logicam morbi definitionem ex proprio genere & differentia accuratè conflatam, aut curioſam inquiſitionem ejus cauſæ, in qua ratio morbi elucet, in quibus duobus plerumque inaniter occupantur Auctores, putantes, hiſce abſolutis, ſe munere ſuo perfunctos fuiſſe. Nil quod pertineat ad ſeriem alteram cauſarum extra continentes, facit ad cognitionem Naturæ morbi; facit nihilominus ad Artem, tùm quòd in curatione præſervativa præcipuè exinde deſumantur indicationes, tum etiam, quòd ad inventionem cauſarum, maximè verò ad verificationem conducant, tum etiam quia antecedentes non rarò commutantur in conjunctas.

69. Hiſce ſi definiamus morbi cujuſque naturam, facilè conſtabit, nomine morbi generaliter loquendo, & in ſenſu Medico, venire complexum, ſeu totam ſeriem cauſarum continentium incipiendo à prima, & deſcendendo uſque ad poſtremam ſeclusis ſympthomatibus, iis tamen ſolis, quorum nulla eſt actio, ideſt quæ nullam habent niſi effectuum rationem; hujuſmodi etenim complexus ille eſt, qui componit ſtatum corporis lædentem functiones, qui imponentiam facit ad eas, qui coa-

leſcit

leſcit ex defectu conditionum ad actiones ſecundùm naturam exercendas requiſitarum, qui eſt cauſa prima ſympthomatum omnium, & ad quem curationis conſilia diriguntur, & deſumuntur. Per æquivalentiam verò, morbus dici poteſt cauſa prima continens, ea utpote in cujus virtute reliquæ agunt, quæque idcirco virtualiter, ut ajunt, reliquas omnes continere, cenſeri poteſt; quo fit ut ea cognita licèt ſola, nihilominus tamen tota ferè morbi natura apparuiſſe exiſtimetur; quod dictum volumus ad abundantiam, & in gratiam eorum, qui fortaſſe putaviſſent, nihil à nobis factum eſſe, ſi ommiſiſſemus determinare aliquid, quod in concreto reſpondeat utrique morbi genericæ eſſentiæ, logicæ videlicet, & phyſicæ.

Pluribus in hac materia Lectores non volo; licèt enim nonnulla, præſertim quod ſpectat cauſarum inventionem, parciùs pro rei dignitate explicaverim, id tamen feci, tum ne extra chorum cantare viderer, tum ne vaſtiſſimum, & ſcopulis ſyrtibuſque refertiſſimum mare ingrederer, alias fortaſſe, ſi Deus dederit, tranandum, contentus nunc temporis, ad tollendas, quæ in hac re occurrunt æquivocationes, aperuiſſe, quodnam ſit, morbi alicujus naturam quærentis munus, quòve in hoc agendo, tendendum ſit, & quibus in univerſum mediis utendum.

F I N I S.

ERRATA.

Pag. 20. componetur. lege componitur. Pag. 22. applicare. l. applicari. pag 23. productionum. l. productionem. pag. 28. ab eadem. l. ad eadem. pag. 32. unas. l. unus. pag. 51. rationibus. l. rationum. pag. 62. corpores. l. corporis. pag. 65. poteſt. l. patet. pag. 66. tribueret. l. tribuerit. pag. 73. quod. l. quid. pag. 76. quocunque. l. quacunque. pag. 81. ubi l. & ubi.

Cætera orthographica menda præſertim in interpunctione, & in literis aliquando, aut inverſis, aut falſis, pro tua humanitate, aut ignoſce, aut corrige Lector benevole.

NOI REFFORMATORI
Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di reviſione, & approbatione del P. F. Ambroſio Liſotti Inquiſitore di Padova nel Libro intitolato: *Dominici Gulielmini de Vitiis, Correctione, & uſu Idearum ad ſtatuendam, & inquirendam Morborum Naturam, Diſſertatio &c.* non v'eſſer coſ'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza à Giuſeppe Corona Stampatore, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite Copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padova.

Dat. li 25. Gennaro 1706.

(Sebaſtiano Foſcarini Kav. Proc. Reff.
(Franceſco Loredan Kav. Proc. Reff.

Agoſtino Gadaldini Secr.

5818584